

ELAZIĞ'DAKİ
DEPREM ve
KORONAVİRÜS
(COVID-19)
SALGINI SONRASINDA
OLUŞAN EKONOMİK
SORUNLAR ve
ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mehmet ÇAĞLAR

Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı
Yönetim Kurulu Başkanı

MAYIS-2020

1. İLK SÖZ

Yeni Dünya'dan Ne Bekliyoruz ?

Depremden sonra oluşan psikolojik ortam Elazığ'dan binlerce insanın göç etmesine neden olmuştur. Dolayısıyla göç demografik yapıda değişikliğe yol açmış, nitelikli iş gücü ve sermaye sahiplerinin göç süreci devam etmektedir. Bu konunun psikolojik, sosyolojik ve kültürel açıdan incelenmesi gerekir. Ayrıca, şehrin zaten rekabet gücü yetersiz ekonomisine, ikinci bir darbe vuran korona virüs salgını olumsuzlukların daha derinleşmesine neden olduğundan, ilin ekonomik yapısının da yeniden iyi incelenmesi ve değerlendirilmesi gerektiği olgusu ortaya çıkmıştır.

Düşünür ve ekonomistler önümüzdeki günlerde, dünyayı ve ülkemizi etkileyen korona virüs (covet-19) salgınının yaratacağı en önemli sorunlardan birinin ekonomik kriz olacağını ve dünyanın da **asla eski dünya olmayacağını** iddia ediyorlar. Ayrıca, çok ciddi bir biçimde ekonomik daralma ile karşı karşıya kalacağımız ve yeni hikayelerin doğacağı belirtiliyor. **“Kendi kendine yetebilme”** ve dünyada birçok sektörde **“Küreselleşmeden yerelleşmeye”** doğru yeni yönetim ve yatırım öncelikleri gündeme geleceği söyleniyor. Bundan sonraki süreçte en çok ekonomiyi konuşacağız. Çünkü ekonomi global bir sorun olarak karşımızda duruyor. Biri öldürüyor; ama öbürü de aç bırakıyor. Korona virüs sonrası **“Ekonomik Virüs”** bekleniyor.

Sonuç olarak artık **hiçbir şey, eskisi gibi olmayacak.**

Bugüne kadar dinlediğimiz alışla gelmiş eski hikayelerin yerine yeni hikayeler söylememiz gerekiyor. Bir bilim adamının söylediği gibi, **“Aynı şeyleri tekrar ederek, farklı sonuçlar elde edemezsiniz.”** Aslında şanslı olduğumuz bir konu da anlatacağımız yeni birçok hikayemizin olmasıdır. Yani araştırıp zaten bilinenleri yeniden keşfetmeye ihtiyacımız yok.

Dünya yeni bir değişim ve gelişime hazırlanırken, bizim de yeni dünyada nasıl bir tavır alacağımız ve buna ayak uydurup, uyduramayacağımıza karar vermemiz gerekiyor. Aksi halde, uzun yıllardır süre gelen pasif ve edilgen yapımızı sürdürmekle kalabiliriz. Böylece sosyo-ekonomik olarak almamız gereken payları, hiçbir alanda elde edememe tehlikesi ile karşı karşıya kalacağımızı unutmamalıyız.

Bütün bu gelişmeleri dikkate alarak, ortak hedef ortaya koymamız ve şehrin paydaşları ile birliktelik yaratarak ortak akılda birleşmemiz gerekiyor. Bu bağlamda bizim de gerçek dışı ve hamasi düşüncelerden uzak, samimi ve akılcı öneri ve çalışmalara ihtiyacımız olacağını düşünüyoruz. Bu çalışmanın da bu anlayış doğrultusunda değerlendirilmesini arzu ediyoruz.

Bu çalışmada ayrıca, bu güne kadar tam ve doğru olarak tanıtamadığımız, geçmişte yaşanmış uygarlıkların özeti ve bu uygarlıklardan bize miras kalan tarihi ve kültürel varlık zenginliğinin yerleşim yerlerine göre ayrıntısına da yer verilmiştir. Bölgemizde yer alan bu servetin tam olarak bilinmesi; iyi ve doğru olarak tanıtılması gerekiyor.

Bu raporda bunlara özgü bazı görüş ve önerilerimize değinilmiştir.

2. GİRİŞ

A. NÜFUS ANALİZİ

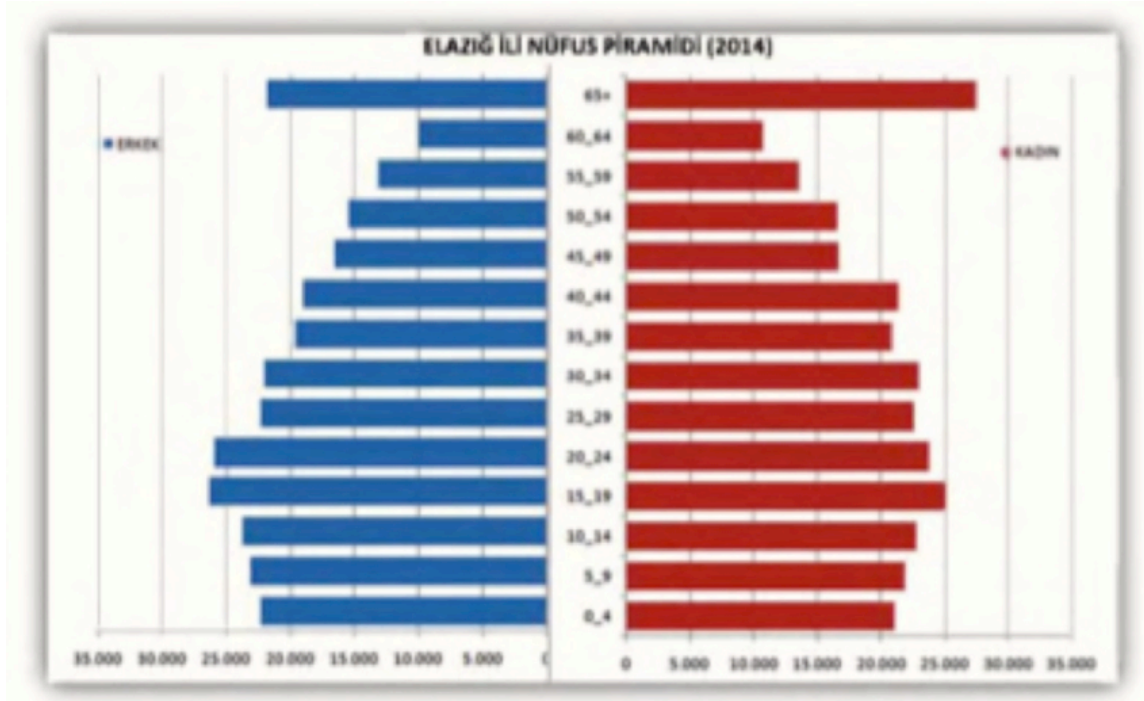
Elazığ, hem kültürel anlamda zengin geleneğe sahip bir çekim merkezi, hem de yeraltı ve yer üstü arazi varlığı; genç iş gücü yapısı; uygun iklimi ve zengin genetik kaynakları ile büyük bir üretim potansiyeline sahiptir. Endüstriyel kalkınmada önemli rol üstlenen katma değeri yüksek teknolojik ürünlerin yeterince üretilmemesi en önemli sorunlardan birisidir. Yer altı zenginliği potansiyeli yüksek bir il olan Elazığ, bu potansiyeli yörede işleyerek istihdam yaratıp mamul madde olarak kullanıma arz etme yolunu seçmede gerekli atılımları yapamamış ve ildeki madenleri yörede işleme yerine, çoğunlukla işlenmeden ihraç etmeyi tercih etmiştir. Özellikle sulak alan ekosistemlerinin zenginliğinin sunduğu üretim potansiyeli de yeterince katkı sağlayamamış ve ancak % 30'lar dolayında bir potansiyel kullanımı söz konusu olmuştur. Azık şehri olgusu her dönem vurgulanan ve hatta ismini de bu bolluğu ifade etmek için "Elazık" Azık Eli olgusu artık gerilerde kalmıştır. Daha 20.Yüzyılın başlarında Elazığ ilinin, ülke milli gelirindeki payı itibari ile 13. Sırada olduğu bilinirken, 2010 yılında bu sıranın Elazığ 54'e gerilemesi son derece çarpıcı bir gerileme olarak değerlendirilebilir. Elazığ'ın 28.000 km² olan toplam alanının, 18.700 km²'si tarımsal faaliyet alanıdır (Karpat, 2010,s.451) .

Elazığ öteden beri tarımsal bir pazar bölgesidir. Yani tarımsal üretimin kontrol ve dağıtım fonksiyonu Elazığ'da toplanmıştır. Örneğin 1894 sayımına göre, 505.000 olan il nüfusunun önemli bir kısmı tarım ve ticaretle iştigal etmekte iken, bu sektörlerin dışındaki işlerde çalışan nüfus daha 79.100'dür. Bu dağılım, daha o dönemde atölye tipi üretimin yüksek olduğunu gösterir. Ayrıca 117.000 civarında tüccar ve sanatkâr vardır. Harput-Elazığ arasındaki bölge ise ağırlıklı ticaret bölgesi olarak ön plana çıkmaktadır (Karpat, 2010,s.437; Solak Ed.2017,s.13).

Günümüzde ise tarım sektörü çökme aşamasındadır. Bunda gelişmiş ve çağdaş sulama yöntemlerinin yaygınlaşmamasının rolü büyük olup, gerek susuz ve gerekse sulu tarımda büyük bir geriye gidiş söz konusudur. Ekonomisi büyük oranda sanayi, tarım-hayvancılık ve ticarete dayanan Elazığ'ın gayrisafi gelirin %30'u sanayi, %25' i tarım ve %10' u ticaret sektörü kaynaklıdır. Geri kalan kısmı hizmetler sektöründen sağlanmaktadır. Kırsal kesimden şehirlere göç oldukça yüksek olmuş ve tarımsal arazilerin önemli bir kısmı bor yatmaktadır. Elazığ ekonomisinin genel görüntüsüne gelince; 1960-1985 arasındaki, kentleşmenin hızlı olduğu dönemde erkek nüfusun çok az fazlalığı görünür. Öyle ki 1985 nüfusuna bakıldığında Elazığ'da 242.277 erkek, 241.438 kadın yaşamaktadır. Bu durum 1990'dan sonra ise kadın lehine bozulmuştur. 2015 ADNKS sonuçlarına göre, Elazığ'da 287 170 kadın ve 281583 erkek yaşamaktadır. Günümüzde il merkezinde, 182 578 (%49,6) erkek nüfusa karşılık, 184578 (%50,4) kadın nüfus bulunmaktadır. Yani il geneli ile il merkezi benzer özellik göstermektedir. Cinsiyet oranındaki denge hali doğal olarak Solak Ed.(2017:28'ın da belirttiği gibi şu sonuçları akla getirmektedir:

- Elazığ'a doğru olan göçler büyük oranda aile, ya da küçük grup göçleri olup; daha çok yakın mesafe ve kırsal alanlardan göç alımı söz konusudur; ayrıca iş gücü göçü ise sınırlı olmaktadır.

Türkiye'de, Elazığ nüfusuna kayıtlı 885.193 kişi; bu nüfusun da yaklaşık %53' ü Elazığ' da yaşamaktadır. Elazığ'lılar genel olarak sanayinin geliştiği illere göç etmişlerdir. Örneğin Adana'da yaşayan Elazığ kökenli hemşehrilerimizin nüfusu çeyrek milyonu bulmaktadır. Bu da ilde işsizlik sorununun olduğunu ortaya koymaktadır. 2011 yılında yapılan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" çalışmasına göre Elazığ Türkiye' de 39. en gelişmiş il olarak belirlenmiştir. (81 il içerisinde)

Grafik 1. Elazığ ilinin erkek ve kadın nüfus dağılım piramidi (Solak(ED.)2017;s.31'den)

- Aynı gerekçeler 2019 nüfus sayımında da kendisini göstermektedir; 2019 nüfus sayımlarında 81 il arasında nüfus bakımından 37. Sırada olan Elazığ'ın nüfusu 591 098 olarak belirlenmiştir. Bunun da 297 683'ü kadın(% 50.4), 293 415'i erkek(%49.6) nüfustur. Grafik 1'den de izleneceği gibi çalışmakta olan genç nüfustaki artış, yaşlı nüfusa göre daha düşük görünmektedir. Yaş piramidindeki dağılım, gençlerin değil, yaşlı nüfusa doğru kaymaktadır. Bu durum hem erkek, hem de kadın yaşlı nüfus piramidinde aynı eğilimi göstermektedir.
- Elazığ 2008-2018 yılları arasında sürekli olarak göç vermiştir. Bu durum Elazığ'ın en temel sorunlarından biri olma özelliğini yıllardır sürdürmektedir.

B- EKONOMİK DURUM ANALİZİ

- Kişi başına gelir (GSYİH) 6.674 Dolar (Türkiye ortalaması 12000 Dolar)En son veri kullanılacak, benim düzelttiğim önceki metinden alınacak (Keban Barajının ürettiği elektriğin Elazığ GSYİH'na dahil edilmesi nedeniyle bu rakam yüksek çıkmaktadır. Arındırılmış hali, 4.000 Dolar düzeyindedir.)
- Elazığ'ın kişi başına gayrisafi katma değer sıralamasında 2018 verilerine göre Türkiye sıralamasındaki yeri 53. sıradadır.
- Yaşanabilir iller sıralaması 81 il içerisinde 19. sıradadır.
- Kişi başına düşen mevduat 12.7 bin lira, nakdi kredi tutarı ise 20.3 bin lira dolayındadır. Demek ki, Elazığ' da bankalar daha çok verici durumda, yani 12.7 toplamış, buna karşın 20.3 vermiş. Gönül ister ki, bu krediler yatırımlarla ilgili olsun. Yani tarım, sanayi ve ticari kesimi için kullanılmalı. Yoksa tüketici kredisi olarak alınıyorsa ekonomiye etkisi sınırlı kalmaktadır.

- Elazığ 81 il içindeki ihracatçı sırası 45 olup, ildeki ihracatçı firma sayısı ise 58' dir (2018 yılı itibariyle). Buna Ferrokrom fabrikasının ihracatının da dahil edildiği unutulmamalıdır ki, bu ihracatın genelde şehrin ekonomisine direkt etkisi bulunmamaktadır.
- İldeki hastane sayısı 14, hasta yatak sayısı ise 2968' dir. (2017 yılı itibariyle)
- Elazığ Feti Sekin Şehir Hastanesi de Toplam 1.038 yatak kapasiteli 2 hastane ve bir kliniği kapsamaktadır (Peker 2019).
- İlde en fazla istihdamı küçük ölçekli işletmeler sağlanmaktadır. (Peker, 2019)

a- Turizm Sektörü

Bu raporu düzenlemekteki amaç sadece “**TURİZM SEKTÖRÜ**” nün önemini ortaya koymak değil; aynı zamanda şehirdeki mevcut turizm potansiyelinin iyi değerlendirilmesi ve öne çıkarılması ile ilgili görüşlerin aktarımıdır. Çünkü, bacasız sanayi olan bu sektörün, kısa vadede şehrin ekonomisi için iyi bir ilaç olacağı düşünülmektedir. Ayrıca diğer sektörler de en az turizm kadar önemli ve değerlidir. Özellikle tarım; hayvancılık; madencilik; mermer ve su ürünleri sektörlerinin teşvik edilmesi ve madencilik-mermer ve su ürünlerinin yurt dışı pazarlara açılma konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Bu arada sağlık sektörü de bölge için önemli bir pazar olup, sağlık turizmine uygun olan bu potansiyelin iyi değerlendirilmesi ve farklı bir içerikle gündeme alınması uygun olacaktır. Tüm bu gerçeklere karşın,

- Turizm potansiyeli yüksek olmasına rağmen bölge turizm planı ve entegrasyonu yapılamadığı için turist çekmede yetersiz kalınmaktadır. Bu çerçevede Elazığ'a belli bir dönem için gelen turist sayısı aşağıda görülmektedir. Tarihi değerler açısından büyük bir zenginliği barındıran Elazığ ve çevresine gelen turist sayısı çok düşüktür. Bu da büyük oranda alt yapı eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

<u>Yıl</u>	<u>Yerli</u>	<u>Yabancı</u>	<u>Toplam</u>
2010	68.553	1.276	69829
2011	95.911	2.498	98.409
2012	97.451	2.563	100.014
2013	98.275	2.631	100.906
2014	147.241	5.835	153.076
2015	130.093	3.478	133.571

· **2018 yılında, 156.316 yerli ve 3.082 yabancı toplam 159.398 turist girişi olmuştur.**

- İşletme ve yatırım belgeli **turizm tesisi sayısı 19**, yatak sayısı ise 1.821' dir (2015 yılı itibariyle). Şehirde **1 beş yıldızlı, 5 dört yıldızlı, 10 üç yıldızlı ve 2 iki yıldızlı otel bulunmaktadır.** (Fırat Kalkınma Ajansı, 2016)

b. Tarım ve Ticaret Sektörü

- Tarım sektörü ilin ekonomisine yön veren en önemli sektörlerinden biridir. Ancak sektörün gelişmesine engel olan sorunlar vardır. Bunların en önemlilerinden biri tarım arazilerinin çok küçük ve parçalı olmasıdır. İldeki tarım arazilerinin %70' inden fazlası 50 dekarın altında büyüklüğe sahiptir. Toplu tarım arazilerinin bulunmasında yaşanan sıkıntılar büyük ölçekli tarım yatırımlarının

önünü tıkayan bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca tarım arazilerinin sulama noktasında da sorunlar bulunmaktadır. Toprakların su ile buluşturulması üretimde büyük bir artış sağlayacaktır.

- Hayvancılık ise genelde aile işletmeciliğine dayanmakta olup, entegre tesis sayısı düşüktür.
- Elazığ'da yaşanan en önemli sorunların biri de nitelikli iş gücünde yaşanan yetersizliktir.
- Elazığ, imalat sanayi net satış gelirinde sınıfta kalmış ve 57. sıraya gerilemiştir. Bu durum komşu ve bölge illerin gerisinde kaldığını göstermektedir.
- Elazığ dış ticaret alanında çok zayıf bir durumdadır. Ülkede yapılan ihracatın yaklaşık binde 2'si, ithalatın ise yaklaşık on binde 3'ü Elazığ'da yapılmaktadır. Bu durum bizi üretim iş kollarında eksikliği tanımlamaktadır.
- **Bu istatistikler içerisinde en ilginç olanı da yaşam endeksi il sıralamasında, “yaşam memnuniyeti endeksi” sıralamasında Elazığ 74'ncü sıra ile (TÜİK 2018) Türkiye' nin en mutsuz illeri arasında, buna karşın eğitim, sağlık ve çevre verilerini yansıtan “sosyal gelişmişlik endeksi” ile ilgili sıralamada çok öndedir (FKA, 2016).**

Köy nüfusunun %25'e düşmüş olması köylerdeki üretim kaynaklarının atıl kalmasına neden olmaktadır. Kooperatifçilik ve diğer ortak girişimlerle ve en önemlisi **Hazine arazilerinin bedelsiz tahsisi ile kırsal kesimdeki kaynakların üretime kazandırılması mümkün olacaktır.**

· **İşsizlik oranı %13,48 gibi büyük bir seviyededir.**

- 2020 yılında kapanan işyeri sayısı 54 olmuştur.
- Özetle bölgemiz, Türkiye ortalamasına göre daha çok tarım ve hayvancılığa dayalı olup, sanayisi daha az gelişmiş bir yapıdadır. Sanayi büyük çoğunlukla küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır.

3. DEPREM ve KORONAVİRÜS SONRASI YAPILACAKLAR

Elazığ' da 24 Ocak 2020' de yaşanan deprem felaketi bir taraftan can ve mal kaybına neden olurken, diğer taraftan da zaten çok canlı olmayan şehir ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Deprem yol açtığı sosyal ve ekonomik sorunların ciddi ve ayrıntılı olarak doğru analiz edilmesinin gerekliliği ortadadır. Depremden sonra oluşan olumsuz psikolojik ortam, birçok kişinin şehirden göç etmesine yol açmış ve dolayısıyla demografik yapının değişmesine neden olmuştur. 24 Ocak deprem felaketinden sonra dünyada ve ülkemizde yaşanan koronavirus salgını Elazığ depremi üstüne ikinci bir yük getirmiş ve şehrin güçsüz ekonomisine, bir darbe daha vurmuştur. Her ne kadar bütün ülke bu olumsuzluktan etkilenecek ise de Elazığ ekonomisinin çok daha fazla etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır.

Koronavirüs (Covid-19) salgını dünya ekonomisinin son derece kırılgan olduğu bir döneme denk geldi. Bu da salgının etkilerini hem ekonomik, hem kültürel ve sosyal alanda daha fazla arttıracaktır. Bu nedenle krizin dünya ekonomisi için büyük bir yıkıma yol açacağı iddia ediliyor. Bu yıkımın büyüklüğü ve kapsamı, salgının ne kadar süreceğine ve buna karşı hangi ekonomik önlemlerin alınacağına bağlıdır. Bu durum, bizim gibi ülkeler ve her açıdan istendiği gibi ekonomisini geliştirmede zorlanan Elazığ açısından yaşanan sorun ve sonuçların daha ciddi olacağını göstermektedir. Bu nedenle alınacak önlemlerin daha radikal olması kaçınılmazdır. Ekonomide çarkların tekrar dönmesi ve olağan hale gelmesi ise zaman alacaktır. Bu dönemde ortak aklın devreye konulması ve mevcut kaynakların kıtlaşma riskine karşı iyi kullanılması göz ardı edilmemelidir.

Dünyayı sarsan Koronavirüs (Covid-19) salgınının yaratacağı ekonomik tahribatın diğer yaşanan krizlerden farklı olacağı söyleniyor. Özellikle çok ciddi bir biçimde ekonomik daralma süreci yaşanacağı belirtiliyor. Dünya ekonomisi 2008 krizinden beri büyüme hızında bir toparlanma başlatamadı. Son yıllarda tüm ülkelerde özel ve kamu borcunun GSYİH'ya oranı hızla yükseldi. Böylece bu finansallaşma sürecinin son krizi 2008'de yaşandı. 2008 krizinden sonra tüm desteklere karşın, gelişmiş ülkelerin büyüme hızlarında kayda değer bir artış sağlanamadı.

Kriz dönemleri bazı sektörlerde fırsatlar barındırır da uzun vadeli avantajlar sağlamak için uygun zamanlar değildir. Bu dönemlerde riskler daha fazladır ve ileriye yönelik projeksiyonlar yapmak çok daha zordur. Mutlaka karar alınacaksa yeni kaynak arayışları yerine, mevcut potansiyel veya kaynakların öncelikle değerlendirilmesine özen gösterilmelidir.

Gelişen bu olumsuz ortamda, şehrimizin ekonomik yönden yaşayacağı sorunların kısa vadede çözüme kavuşturması adına düşünce ve önerilerimizi paylaşmayı uygun gördük.

Burada öncelikle gündeme getirmek istenen konu, yeni arayışlar yerine, mevcut potansiyel veya kaynakların kısa vadede, virüs salgınının gelişme ve iyileşme seyrine göre, iyi değerlendirilmesi ile ortak düşünce ve anlayışın göz önünde bulundurulmasıdır. Bu raporla mevcut durumu ve yaşanan olumsuzlukları göz önünde bulundurarak, önümüzdeki süreçte alınması gereken önlemleri ve şehrimizin ekonomik sorunlarının aşılması adına görüş ve öneriler aktarılacak, şehir yönetimine faydalı olma ve katkı sunmaya çalışılacaktır.

Yukarıdaki verilere ve sıralamalara bakarak farklı çıkarımlar yapılabilir. Kimileri çok iyi görebilir, kimileri ise çok kötümser olarak değerlendirebilir. Ancak önemli olan bu mevcut durumun ve gelişim seyrinin pek parlak olmadığı ve son gelişen olaylarla durumun giderek kötüleştiğidir. Bunun için yapılması gereken, kaynaklarımızın iyi kullanılması veya yok olmasının önlenmesidir. Yani bir başka ifade ile hem ekonomik ve hem de beşeri kaynaklarımızın erozyonunun önüne geçmektir.

Ortak hedef ortaya konulmadan yol almak mümkün değildir. Bunun için herkesle ve her kesimle aynı çerçevede diyalog kurulmalı ve birliktelik oluşturulmalıdır. Yerel beşeri ve maddi güçlerin birleştirilmesi bir zorunluluk olarak görülmektedir. Dışarıdan gelen/gelecek sembol veya isteksiz yatırımlarla çözümlere varılamayacağı aşikardır.

Bu nedenle gelin şimdi neyi ve nasıl yapacağımızı konuşalım. Önümüzdeki süreçte radikal önlemlerin alınmaması halinde eskiden olduğu gibi yine hiç bir şey yapılmamış olacaktır. Bunun için;

- **Valilik; Belediye Başkanlığı; İlin Milletvekilleri; Üniversite; Ticaret ve Sanayi Odası ile Sivil Toplum Kuruluşları birliktelik oluşturmalıdır.**
- **Bu raporda dile getirmeye çalışılan öncü sektörlerle koronavirüs (Covid-19) salgınının gelişme ve iyileşme seyrine göre öncelik verilmelidir.**
- **Dile getirilen öneriler konuşulup, tartışılmalıdır.**
- **Şehrimize ait yarattığımız markalar dikkate alınmalıdır. Ayrıca, yeni markalar yaratılması için, bilgi üretimi ve alışverişi yapılarak ilgililerin motivasyonu artırılmalıdır.**
- **Yeni kaynak arayışları yerine, mevcut turizm potansiyeli daha fazla zaman kaybetmeden hayata geçirilmelidir. Bu nedenle belirlenen eksiklik ve aksaklıklar giderilmelidir.**

Ekonomik yönden önümüzdeki süreçte yapılması gereken veya bu güne kadar bununla ilgili olarak göz ardı edilen konulara gelince; bir sivil toplum kuruluşu sorumluluğu ve duyarlılığı içinde, bunları gündeme getirme zamanının geldiği düşünülmektedir. Bilindiği gibi, sivil toplum kuruluşlarının görevi; toplum için üretmek ve toplum adına faydalı işler yapmaktır.

Son 10-15 yıllık süreçte çok sayıda girişim ve etkinliklerle Elazığ'ın ekonomik durumu ve kalkınması ile ilgili toplantılar ve sempozyumlar düzenlenmiş, 2001 yılında gerçekleştirilen "Elazığ 1'nci Ekonomik Kurultayı"ndan sonra 2014 yılında "Elazığ Kalkınma Kurultayı" yapılmıştır. Elazığ'ın sosyal ve ekonomik kalkınmasına yönelik stratejileri ve hedefleri belirlemek ve bir model oluşturmak amacı ile çok kapsamlı olarak yapılan ve şehir dışındaki hemşehrilerimizi de kapsayan bu kurultaylarda şehir için lokomotif ve öncü olacak sektörler su ürünleri, yer altı kaynakları ve turizm olarak belirlenmiş sanayi; hayvancılık; bitkisel üretim; inşaat; ticaret; enerji; eğitim ve sağlıkla ilgili faaliyetler, bu öncü sektörler ile birlikte gelişecek alanlar olarak açıklanmıştır.

Öncelikle bu toplantı ve kurultaylara katılmış, bir çoğunda ev sahipliği yapmış birisi olarak bir tespitimi gündeme getirmek istiyorum:

Yukarıda belirttiğim toplantı ve ekonomik kurultaylarda çok çeşitli konuşmalar ve görüşmeler yapıldı. Öneriler ortaya konuldu. Özetle çok şeyler söylendi. Ancak, fazla bir şey yapılmadı. Oysa, yapılması gereken en fazla 3-5 konu vardı. Öncelikleri belirleyip, kolayından veya yapılabilirlik açısından en tercih edilenden başlamak. Zira, her fikir ve proje sonuçta kaynak ve girişim gerektiriyordu. Buna karşın kaynakların sınırlı ve attığımız adımların az olduğu dikkate alınırca, önceliklerin iyi saptanması ve buna göre hareket edilmesinin doğru olacağı belli oldu. Bunlar yapılmadığı için belirlenen öncü sektörlerin hiçbiri öne çıkarılmadı ve somut bir adım atılmadı; atıldıysa da çok cılız kaldı.

Hedefleri tespit etmek önemlidir. Ancak, bunu gerçekleştirecek, daha doğrusu hayata geçirecek olan girişimciyi ve finansmanı tanımlamak bütün bu çalışmaların odak noktası olduğu gerçeği eksik kaldı.

Ancak, her şeye rağmen, yapılan ekonomik kurultaylardan, şehir adına elde edilen bazı önemli kazanımlar ortaya çıktı. Örneğin;

- 2001 yılında Elazığ'da 4 veya 5 yıldızlı otel yoktu. Şimdi yeteri sayıda 4 ve 5 yıldızlı otelimiz var.
- Havaalanı sorunu ele alındı ve çözümlendi.
- Çevre yolları yapıldı.
- Parklar hayata geçirildi.
- Az da olsa sanayi tesisleri açıldı.

4. TARIM – ORGANİK TARIM

Koronavirus pandemi dünyada kıtlık ve açlık gibi sorunlarla birlikte, her ülkenin kendi kendine yetmesi gibi önlemleri de gündeme getirmiş yiyecek, tarım ve gıda sektörünün önemini ortaya çıkarmıştır. Dolayısı ile insanların doğru ve sağlıklı beslenme gereksinimleri her türlü hastalıktan korunmada öncelikli hale gelmiştir. Bu durum dünyada olduğu gibi ülkemizde de tarım sektörünü öne çıkarmıştır. Önümüzdeki süreçte öncü sektör olarak düşündüğümüz “Turizm Sektörü” nün dışında kırsal kesim için önerimiz “Organik Tarım” sektörünün gündeme alınmasıdır. Burada altı çizmek istenen konu, tarımın ve sadece organik ürünler yetiştirmek üzere bölgenin özellikli olarak seçilmesi ve teşvik edilmesi gibi farklı bir tercihin planlanmasıdır. Bu tarımın katma değerinin normal tarıma göre daha yüksek olduğu gerçeğini de unutmamak gerekir.

Elazığ “Organik Tarım Bölgesi” olarak ilan edilip, yöre tek bir pazar haline getirilebilir. Bu konuda ihtisaslaşılabilir. Daha sonraki aşama ise bu özel tarıma dayalı “Tarımsal Sanayi Üretimi” olmalıdır.

Aynı şekilde hayvancılık sektöründe, entegre işletmelere dönüştürülerek, modern hayvancılık sistem uygulamalarına geçilmelidir. Böylece verim artışı ile ekonomik girdilerde büyük artışların şehre girmesi sağlanacaktır. Burada da damızlık hayvan ve et-süt verimi yüksek ırkların ön plana çıkarıldığı üretim modelleri baz alınmalıdır. Kanatlı hayvan yetiştiriciliği ve yumurta üretiminde de yine modern tesisleşmelere öncelik verilmelidir.

Hayvancılık sektöründe de kooperatifçilik yetiştiriciler için önemli bir konudur. Bunun geliştirilmesi sektörü özellikle finansman ve pazar sıkıntısını aşabilecek konuma taşıyabilir.

Bu konudaki önerileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Elazığ’ da öncelikle “Tarım Seferberliği” ilan edilmeli ve bölge “Organik Tarım Bölgesi” seçilmelidir.
- Bölgede tarım arazilerinin çok küçük ve parçalı olması bir dezavantaj yarattığı için bu sorunun aşılması için Hazineye ait arazilerin tahsisi bir çözüm olarak görünüyor. Bu nedenle Hazineye ait tarım alanlarının bedelsiz ve 49 yıl süre ile organik tarım yapmak koşulu ile tahsisi yapılmalıdır.
- “Tarım Ofisleri” kurulmalı; bir taraftan üniversite ile işbirliği oluşturulurken, diğer yandan bu ofislerin çiftçilerle iç içe ve el ele çalışarak nerede ne ürünlerin yetiştirilebileceğine öncülük etmesi sağlanmalıdır. Üniversitelerin organik tarım konusunda yapacağı AR-GE çalışmaları ve teknolojik destekler, bu yolla üreticilere aktarılmalıdır. Böylece bilimsel araştırmalar ve teorik bilgiler pratiğe dönüştürülerek Elazığ bu konuda marka bir şehir haline getirilebilir.
- Ciddi ve doğru bir biçimde üretim planlaması yapılmalıdır.
- Daha fazla nüfusun tarım sektörüne kanalize edilmesi için kooperatifçilik ve diğer ortak girişimciliklerin özendirilmesi, özellikle Hazine arazilerinin tahsisinde bu tür oluşumlara öncelik tanınması göz ardı edilmemelidir.
- Şehirde çalışmayanları (işsizleri) kırsala (köylere) kanalize ederek, tarımda çalışma alanı yaratmak.
- Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri üzerinden, uzun vadeli organik tarım işletmelerine finans desteği sağlanmalıdır.
- Her türlü girdi desteği, örneğin mazot, gübre, tohum, fide desteği gibi, yapılmalıdır.
- Makina ve teçhizat vergi desteği ve leasingle alım avantajı yaratılmalıdır.

- Bu işletmelerin 10 yıl süre ile gelir ve kurumlar vergilerinden istisnası teşvik edilmelidir.
- Keza çalışanların SGK kesintileri ile ücretlerinin vergilendirilmelerinde de avantajlar getirilmelidir.
- Sulama olanaklarının artırılması veyahut arazilerinin sulama sorunu çözümlenmelidir.

İlde en fazla üretilen üzüm, özellikle şarap üretiminde kullanılan “**Öküzgözü**” ve “**Boğazkere**” dünya çapında bir üne sahiptir. Üretilen meyvelerin Türkiye’deki üretime oranlarına bakıldığında oldukça olumlu veriler göze çarpmaktadır. Örneğin, ülkede üretilen şaraplık üzümün %9’u, toplam üzümün ise yaklaşık %4’ü Elazığ’da üretilmektedir. Bu veriler dikkate alındığında ve üretim alanlarının genişletilmesi, sulama ve diğer ilgili sorunların ortadan kaldırılması halinde potansiyelin üst seviyelere ulaşması mümkün olacaktır. (FKA, 2016)

Meyvecilik sektöründe olduğu gibi sebzeçilik alanında da ilin potansiyeli yüksektir. Ancak, burada da üretim alanlarının fazlaştırılması, tohum ve fide desteği ve sulama ile ilgili sıkıntıların giderilmesi gerekmektedir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, tarım sektörü ilin ekonomisine yön veren en önemli sektörlerden birisidir. Ancak sektörün gelişmesine engel olan sorunlar mevcuttur. Bunların başında, **işlenen tarım arazisi büyüklüğü ile sulama yetersizliği ve geniş Hazine arazilerinin verimli kullanılmaması dikkati çekmektedir.** Böylece büyük bir arazi potansiyeli atıl kalmaktadır.

Elazığ’ın arz – talep dengesine bakıldığında dışa bağımlılık sözkonusudur. Gıda ihtiyacı daha çok Malatya, Gaziantep v.b. illerden karşılanmaktadır. Oysa, çoğu zaman Elazığ bir tarım şehri olarak ifade edilmektedir. Şehrin bu sektördeki mevcut potansiyelini şu şekilde özetlemek mümkündür. (Peker, 2019)

- Yüzölçümü	:	9.153 km²’dir.
- Tarım Arazisi Varlığı	:	286.044 Hektar
- Sulanan Arazi Miktarı	:	104.530 Hektar
- Orman Arazisi Miktarı	:	154.552 Hektar
- Çayır-Mera arazisi	:	225.306 Hektar
- İlin toplam arazi varlığı içinde tarım arazisinin payı	:	%31
- Toplam işlenen tarım alanı	:	106.392 Hektar
- Sebze olarak işlenen tarım alanı	:	6.909 Hektar
- Köylerde Yaşayanlar	:	%26
- Şehirlerde Yaşayanlar	:	%74

Sık sık dile getirdiğimiz gibi, **tarım arazilerinin kullanılabilir miktarının azlığı ve ayrıca küçük ve parçalı oluşu,** bunun yanısıra sulama sorunları sektörü etkileyen önemli faktörlerdir. Tarım arazilerinde toplulaştırma sorunu bir an önce çözüme kavuşturulmalıdır.

İlk önce kullanılabilir tarım arazisi miktarının çoğaltılması birinci öncelik olmalı ve buna paralel olarak sulama olanakları artırılmalıdır.

Kırsal kesimden şehire genç işgücünün kayması, tarım sektöründe insan kaynağı sıkıntısı oluşturmaktadır. Bu nedendir ki, köylerde yaşayan nüfus sayısı her geçen gün azalmaktadır.

Bütün bu anılan sorunlar çözümlenemeyecek derecede büyük ve zor değildir. Yeter ki, konuyu ciddiye alalım ve el birliği ile üzerine gidelim. Planlı ve programlı bir strateji ortaya koyalım. Ancak, burada altını çizmek istediğimiz önemli bir konu; Elazığ tarım sektöründe ciddi bir gelişme sağlayabilirse, buna paralel olarak **“Tarıma Dayalı Sanayi”** de de varlık gösterebilir. Örneğin, meyve – sebze için entegre işleme tesisleri, kayısı, üzüm, dut, vişne-kiraz ve bunların ürünleri ile diğer meyvelerle (badem, çerez gibi) ilgili entegre meyve işleme tesisleri kurulabilir. Böylece yeni geliştirilen; üretim, ihracat ve istihdam içeren ekonomik modele uygun ve teşvik edilebilir sektör yatırımları gerçekleştirilmiş olur.

Teşvik desteklerinden azami ölçüde yararlandırılarak bölgenin organik tarıma cazip bir merkez haline getirilmesi sağlanmalıdır. Bu sayede hem istihdam ve hem de, şehrin ticaretine ve ekonomisine büyük bir hareketlilik kazandırılmış olacaktır.

5. HAYVANCILIK

Elazığ hayvancılık açısından yüksek bir potansiyele sahiptir. Geçmişten gelen büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konusunda ciddi bir deneyime sahiptir. Bu nedenle “Hayvan Ürünleri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi” kurulmuştur. Son yıllarda verilen desteklerin de etkisi ile kanatlı hayvancılık alanında da önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Toplam kanatlı hayvan sayısı son 5 yılda yaklaşık 2 katına çıkmıştır. Yapılan yatırımlarla bu sektörde bir kümelenme oluşmuştur.

Tarım sektöründe yaşanan sulama ve diğer sorunlar, hayvancılıkta yem olarak kullanılan yonca, fiğ gibi ürünlerin yetiştirilmesine de sekte vurduğu için, bu olumsuzluk hayvancılık sektörünü de etkilemektedir.

Hayvancılık sektörünün canlandırılması ve mevcut potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi açısından yaşanan sorunların giderilmesi ve verilecek desteklerle sektörün cazip hale getirilmesi sağlanmalıdır. Son yıllarda ülkemizde yaşanan bu sektöre bağlı ithalat sorunu dikkate alınır, sektöre destek verilmesinin zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (FKA, 2016).

6. SU ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

Elazığ su ürünleri üretim potansiyelinden de yeteri ölçüde yararlanmamaktadır. Su ürünleri üretim kapasitemizden %30' un altında faydalanmaktayız. Buna rağmen Elazığ alabalık üretiminde Türkiye' de ilk sıradadır. Etrafı sularla çevrili olan ilin alabalık üretimi için çok elverişli bir coğrafyası bulunmaktadır. Elazığ' da 2009 yılında 5.500 ton olan alabalık üretimi 2015 yılında 14.400 tona ulaşarak yaklaşık 3 kat artış göstermiştir.

Keban ilçesinde su ürünleri alanında faaliyet gösteren 107 işletmenin tamamında alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle Karakaya ve Keban Barajı göllerinde son yıllarda artan şekilde ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği görülmektedir(FKA, 2016).

Bu alanda gözlenen kapasite kullanım yetersizliği, bu sektöre verilecek teşviklerle giderilebilir. Böylece mevcut potansiyelden şehrin yararlanması mümkün olacaktır. Bu nedenle su ürünleri sektörünün mevcut potansiyeli, kısa vadede şehre önemli kazanımlar sağlayacaktır.

7. SANAYİ ve TİCARET

Şehrin sanayisi, büyük çoğunlukla küçük ve orta işletmelerden oluşmaktadır. Maden ve metal sanayiinin payı oldukça yüksektir. Bunun yanı sıra, su ürünleri, gıda ürünleri ve içecek imalatı, tekstil ve mobilya gibi değişik sektörler de faaliyet göstermektedir. En fazla ihracat yapılan sektör madencilik olarak öne çıkmaktadır. Organize Sanayi Bölgesinde toplam 136 parselde 104 işletme faaliyette bulunmaktadır (FKA, 2016).

Ancak ne yazık ki, sanayi sektöründe katma değeri yüksek teknolojik ürünler üretilmemektedir. Elazığ Türkiye solar enerji potansiyeli açısından oldukça zengin olmasına karşın, bu sektörle ilgili yatırımların çok düşük olduğu bir lokalitedir. Bunun artırılması için ve yeşil enerji denen yenilenebilir ve sıfır hammadde maliyetli enerji sektörünün geliştirilmesi için trafo gücünün artırılması gereken bir bölgedir. Elazığ ili civarına 2014 yılında 8 MW'lık bir solar enerji lisansı vermesi anlaşılamamıştır. Oysa bu miktar Elazığ ve çevresinin sahip olduğu solar enerji kapasitesinin yanında çok düşüktür. Umarız geçen bu süreçte Elazığ'ın solar enerji kapasitesine uygun yatırımlara izin verilir ve bu konudaki teşvik olanakları zorlanır(Kiziroğlu, 2019.s.130).

İlde en fazla istihdamı küçük ölçekli işletmeler sağlamaktadır. Sanayi yatırımlarının artması zaman ve yatırım sermayesi ile birlikte ciddi yatırımcının bir araya gelmesi ile mümkündür. Dolayısı ile bu sektöre kısa vadede odaklanmak zordur. Bu nedenle raporda sanayi sektörünün sorunları ve geleceği ile ilgili görüş ve önerilere yer verilmemiştir. Zira, amacımız yaşadığımız kriz ortamından hemen sonra, kısa vadede yapılacak veya gündeme alınacak konuları ve ekonomik önlemleri tartışmak veya dile getirmektir. Ancak, ilin meyvecilik üretimi için zengin bir arazi yapısına sahip olması göz önünde bulundurulursa, alınacak tedbir ve iyileştirmelerle bu ürünlerin üretiminde artış sağlanarak buna dayalı entegre sanayi işletmeleri ve gıda sanayi sektörü bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

8. YER ALTI KAYNAKLARI

FKA(2016) verilerine göre, Elazığ jeolojik yapıları, metalik madenler, mermer ve jeotermal kaynaklar açısından yüksek potansiyelli bir cevher yapısına sahiptir. Bu cevherler başta krom ve mermer olmak üzere, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez, şelit, florit ve kireçtaşı olarak sayılabilir. Ülkemizde bulunan krom cevherinin yaklaşık %45' inin Elazığ' da olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, MTA tarafından yapılan çalışmalar sonucunda yüksek yer altı kaynağı potansiyeline sahip olduğu bilinen Elazığ' da maden cevherlerinin envanterini ortaya koyacak çalışmalar yeterince yapılmamış ve bu nedenle söz konusu potansiyelin atıl kalması durumu ortaya çıkmıştır. Dolayısı ile ildeki yüksek yeraltı potansiyelinin ekonomiye kazandırılması için öncelikle maden cevherlerinin rezerv miktarlarını ortaya koyacak çalışmaların yapılması gerekmektedir. Alacakaya ilçesinde madencilik sektörü ilçe ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. İlçe mermer üretimi ile ün kazanmıştır. Bu nedendir ki, mermer sektörü de ilin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Kısa vadede mermer ihracatının artırılması hedeflenebilir. Ancak, yukarıda maden cevheri ile ortaya koyduğumuz yapı sektöründe uzun vadeli çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle söz konusu sektördeki çalışmaların ileriye dönük olarak planlanmasını öneriyoruz..

9. TURİZM

Önceki yıllarda sıkça gündeme getirdiğimiz ancak bir türlü yeterince kamuoyu oluşturamadığımız konu; şehrimizin ekonomik kalkınmasını sağlamak açısından konulara genel bakmak yerine bir veya bir kaç sektörün öncelikli olarak ele alınması ve özellikle turizm potansiyelinin ilk adım olarak değerlendirilmesinin uygun olacağıdır. Zira, her zaman ve her yerde ifade ettiğim gibi, bizim özellikli zenginliğimiz;

- Tarihi varlığımız,
- Kültür
- Ve sanatımızdır.

Şehrimiz adına bununla övünmekte ve her seferinde bu özelliğimizi öne çıkarmaya çalışmaktayız. Buna doğal zenginliğimizi de kattığımız zaman şehrin turistik açıdan değeri ortaya çıkmaktadır.

Bunun için koronavirüs (Covid-19) salgınının seyri dikkate alınarak 2020 yılının hazırlık dönemi olarak seçilmesi ve 2021 yılı ise turizm yılı olarak hedeflenmelidir.

Turizm konusunda önemli avantajlara sahip olan Elazığ, kendine özgü turizm ve kültürel zenginlikleri ile dikkati çekmektedir. 4000 yıllık tarihi birikimi ile Harput, doğa harikası Hazar Gölü, Hazar Baba Kayak Merkezi, Karakoçan Golan Kaplıcası, Keban Baraj ve Gölü, Tarihi Palu ve yöresel mutfağı ve Harput musikisi gibi zengin olan turizm değerlerimiz öne çıkmaktadır. Urartu, Artuklu, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerine ait Harput Kalesi, Buzluk Mağarası, Meryem Ana Kilisesi, Ulu Camii, Sara Hatun Camii, Arap Baba Türbesi ve Dabakhane gibi birçok tarihi ve kültürel varlıkları ve tarihi zenginliği ile Harput adeta bir açık hava müzesi konumundadır. Bu nedendir ki, zengin tarihi varlığımız olan Harput gözümüzün nurudur. Ne yazık ki, bugüne kadar onu koruyamadık. Gerek devlet ve gerekse yerel yönetimlerin doğru ve yeteri kadar ilgilenmemeleri nedeniyle bu tarih ve kültür zenginliğimizden geriye çok az sayıda varlık kalabilmiştir. Kaderi ile baş başa bırakılan, doğaya ve zamana direnen “Harput” gibi zengin bir tarih ve kültür değerinin korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara miras olarak bırakılması ancak bu varlıkların “Dünya Mirası” haline getirilmesi ile mümkün olabileceği gerçeğinden hareketle, Ankara’da faaliyet gösteren Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı olarak çok kapsamlı bir proje geliştirdik. Vakfımız ve Elazığ Belediyesi işbirliğinde Harput’ un “UNESCO Dünya Mirası Listesi” ne alınması için yaptığımız girişim ve yoğun çabalar meyvesini vermiş ve 14 ay gibi kısa bir sürede 02.05.2018 tarihinde Harput, “UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi” ne girmiştir (ELAZIĞ, 2018).

Aradan geçen yaklaşık 2 yıl içinde ciddi hiçbir şey yapılmadı. Ortaya koyduğumuz bu başarıyı şehir içselleştiremedi. **Geçen yılın Eylül ayında bizim de katıldığımız Sayın Valimizin Elazığ’da düzenlediği toplantı dışında somut bir adım atılmadı.** Oysa, beklentimiz bir taraftan Harput’ un tarihi ve kültürel dokuya uygun olarak ve evrensel bir planlama ile Beypazarı ve Safranbolu örneklerinde olduğu gibi yerli ve yabancı turizme hazır hale getirilmesi ve diğer taraftan da Harput’ un “UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi” nde yer aldığı haberinin herkese ve her kesime duyurularak gerekli tanıtım çalışmalarının yapılması idi. Ayrıca, önümüzdeki zaman diliminde kesin listeye girme adına sürecin iyi organize edilmesini bekliyorduk. Ancak, üzülmek gerekirse, bizim beklentimize şehirden yeterince karşılık bulamadık. Duyarsız kaldı ve heyecanımıza ortak olmadı. Şehirden bu konuda yaptığımız taleplere karşılık alamadık. Gerek yerel televizyonlarda ve gerekse yazılı basında bu konuda gündeme getirdiğimiz çağrılara şehir hiçbir tepki vermedi. Bu aşamada önerimiz, kaybedilen zamanın telafisi için, bu noktadan sonra hızlı bir biçimde Harput’ un geçici listeden kalıcı listeye alınması ile ilgili çalışmaların ciddi bir organizasyon içinde başlatılması, Harput’ un şehrin ekonomisine turizm seferberliği ilan edilerek katkı sağlanması ve özellikle 11-14

Nisan 2019 tarihlerinde “**Fırat Kalkınma Ajansı**” ı ile birlikte, TÜRSAB’la şehrimizi tanıtmak amacı ile yaptığımız tanıtım organizasyonunda dile getirilen eksiklik ve yanlışlıkların düzeltilmesidir.

Ne yazık ki, yine aradan geçen 1 yıl içinde hiçbir şey yapılmadı. Seyahat acentaları ile oluşturduğumuz iyi ilişkiler sonucu Elazığ’a tur düzenlenmesine rağmen, Harput’ ta temizlik açısından hiçbir somut adım atılmadığını, hizmet işletmelerinde iyileşme olmadığını, tuvaletlerin hala yetersiz olduğunu, turistlerin oturup dinleneceği veya konaklayacağı doğru dürüst bir yer olmadığını, turizm rehberliği konusunun ele alınmadığını üzümlere izliyoruz.

TÜRSAB’la yaptığımız organizasyon sonrasında şehirde “Yukarı Fırat Turları” adı ile turizm hareketlendi. İlimizdeki turizm destinasyonlarının, Malatya (Darende, Arapkir, Levent Vadisi), Erzincan (Kemaliye), Adıyaman (Nemrut Milli Parkı) ve Tunceli (Munzur Milli Parkı) illerindeki destinasyonları içeren “**Yukarı Fırat Turizm**” rotası turlarının geliştirilip genişletilmesi için komşu iller ile koordinasyon faaliyetleri kurulmalı ve bu turların içerikleri ile ilgili düşünceler paylaşılmalıdır. Ayrıca, bu turizm hareketinin başlamasına vesile olan Vakfımız ile diğer turizm sivil toplum örgütleri ve kamu, özel sektör işbirliği sağlanmalıdır. Uluslararası turizm fuarlarında ilimizin tanıtılmasına önem verilmelidir. Her vesile ile ifade ettiğimiz gibi, Vakfımızın **TÜRSAB** ile oluşturduğu işbirliği iyi değerlendirilmelidir.

UNESCO sürecinin tarihi bir fırsat ve yeni gündeme getirdiğimiz 2023 yılının Elazığ’ ın “**Türk Dünyası Kültür Başkenti**” olma hedefinin doğru bir biçimde değerlendirilmesi durumunda, yıllardır her vesile ile dile getirdiğimiz ve şehrin ekonomik kurtuluşu olarak gördüğümüz “**TURİZM SEKTÖRÜ**” nü doğru ve olumlu olarak etkileyeceği ve sektöre katkı vereceğini düşünüyoruz. Bu nedenledir ki, Vakıf olarak şimdi ikinci hedefimiz 2023 yılı için Elazığ’ ın “**Türk Dünyası Kültür Başkenti**” seçilmesi ve 2023 yılında Harput’ un geçici listeden kalıcı listeye alınarak “**UNESCO Dünya Mirası Listesi**” ne kabul edilmesinin sağlanmasıdır.

Vakfımız Elazığ’ın 2023 yılı için “**Türk Dünyası Kültür Başkenti**” seçilmesi için gerekli girişimleri başlatmıştır. Şimdi yapılacak şey; bu ve UNESCO sürecine sahip çıkılması ve destek verilmesidir. Bu iki hedefin Elazığ’ ın turizm sektöründe önemli bir tanıtım markası olacağını ve kısa vadede şehrin ekonomisine ciddi bir boyutta katkı vereceğini düşünüyoruz.

10. BÖLGEDE YAŞANMIŞ UYGARLIKLAR

Elazığ bu günkü yerleşim yeri olarak tarihi yeni olmakla beraber bölgenin tarihi oldukça eskidir. Bu nedenle Elazığ’ın sosyo - kültürel yapısı incelenirken Harput tarihi ile birlikte incelenmesi gerekir.

Fırat nehrinin çizdiği büyük bir yay içindeki verimli bir ova üzerine kurulmuş olan bölgede, Paleolitik çağdan başlamak üzere, Neolitik, Kalkeolitik, Tunç Çağı, Demir Çağı, Ortaçağ ve Osmanlı devletinin son dönemlerini kapsayan tüm Anadolu uygarlığına rastlanmaktadır. Bölge uzun tarihi boyunca pek çok uygarlığın bünyesinde bulunmuş; **Urartu, Med, Pers, Bizans, Sasaniler, Moğollar, Selçuklular, Safeviler** ve son olarak da **Osmanlılar** tarafından yönetilmiştir.

Mevcut kaynaklara göre, Harput'un en eski sakinleri M.Ö. 2000 yıllarından itibaren Doğu Anadolu'ya yerleşen **Hurrilerdir**. Hurrilerden sonra bölgenin hakimiyeti Hitit hakimiyeti altına girmiş, çok uzun sürmeyen Hitit hakimiyetinden sonra M.Ö. 9. Asırdan itibaren Doğu Anadolu'da devlet kuran Urartular Harput'ta uzun süre hüküm sürmüşlerdir. Bugün bile tarihi heybetiyle ayakta duran **Harput Kalesi Urartu** devrinin izlerini taşımaktadır.

Harput'un M.S. 1. Asırdan 3. Asra kadar zaman zaman **Romalıların** siyasi ve askeri nüfuzunda kaldığını görmekteyiz. Daha sonra **Sasanilerle, Bizanslılar** arasında devam eden harplerde daima ihtilaf hududu olarak görülen ve kimi zaman Sasanilerin, kimi zaman Bizanslıların hakimiyetine girerek el değiştiren Harput'ta Bizans hakimiyetinin ilk devresi 7. Asrın ortalarına rastlar. Ancak, Hz. Ömer zamanında Arapların 7. Asrın ortalarına doğru Harput ve çevresini zapt ettiklerini görüyoruz. Bu şekilde başlayan arap hakimiyeti, 10. Asrın ortalarına kadar devam etmiştir.

Harput'un Bizanslıların hakimiyetine ikinci defa geçişi 10. Asra rastlar. Bizans hakimiyeti aşağı yukarı 11. Asrın sonuna kadar devam etmiştir.

Harput ve çevresi 26. Ağustos. 1071 **Malazgirt** muharebesinden sonra 1085 yılında Türklerin eline geçmiştir. Bu ise **Selçuklular** devrine rastlamaktadır. Harput'un ilk Türk hakimi Çubuk Bey'dir.

Cubukoğulları devrinden sonra Harput'ta "**Artukoğulları**" devri başlar. 12. Asrın ilk yarısında başlayan bu devir, 1234 yılına kadar devam etmiştir. 1234 yılında Harput'ta Artuk Hanedanının hakimiyeti son bulur ve Harput **Selçuklu Hanedanına** dahil olur.

Anadolu Selçuklularının bölgedeki hakimiyeti sona erince, 14. Asırda Harput'ta bir müddet **İlhanlıların** daha sonra da **Dulkadiroğullarının** hüküm sürdüklerini görüyoruz. Dulkadiroğulları devrinden sonra da Harput, 1465'de Uzun Hasan tarafından zaptedilmiş ve 40 yıl kadar **Akkoyunlular** idaresinde kalmıştır.

Akkoyunlulardan sonra 1507 yılında Harput, Şah İsmail'in idaresine geçmiştir. 1516 yılında Çaldıran muharebesinden sonra Osmanlı ordusu tarafından fethedilmiştir. 1530 tarihli bir kayda göre, o zaman Harput'da 14 müslüman, 4 ermeni mahallesi bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Harput yaşadığı bu medeniyetlerle 4000 yıllık bir maziye sahip bulunmaktadır.

Elazığ, günümüzden yaklaşık 4000 yıl önesine uzanan köklü bir tarihe, onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış olmanın getirdiği zengin bir kültür ve bu kültürü yansıtan sayısız tarihi ve kültürel miras, Fırat ve Dicle nehirlerinin suları ile çepeçevre kuşatılan üzerinde bu eşsiz mirası barındıran bir bölgenin adıdır. (Kıyak, 2012)

Bu çalışmada, yöre ile ilgili bu coğrafyada yaşanmış, uygarlıkları özetliyerek bölgenin tarihi ve kültürel zenginliğini ortaya koymaya çalıştık. Amacımız bu uygarlıktan günümüze kadar ayakta kalarak varlığını sürdüren tarihi ve kültürel değerlerin ne denli önemli olduğunu anlatmaktır. Bu nedenle önce yaşanmış uygarlıkları iyi bilmemiz ve sonrasında da o günden bize miras kalan bu eserlere sahip çıkmamız ve tanıtmamız gerektiği görüşündeyiz. Dolayısıyla bu konudaki görüş ve önerilerimizin dikkate alınmasını istiyoruz.

Keban barajının yapımından önce yapılan arkeolojik kazılar ve incelemeler bölgedeki yerleşimin **M.Ö. 10.000 Paleolojik döneme** kadar uzandığını göstermiştir. Dolayısıyla bölge, binlerce yıldır onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış olmanın birikimi ve farklı etnik kimliklerle bir arada yaşamının getirdiği ve oluşturduğu kültürle bunun doğal sonucu olarak kendine özgü renkli motifleri barındırmıştır.

11. BÖLGEMİZİN SAHİP OLDUĞU DOĞAL, TARİHİ VE KÜLTÜREL ZENGİNLİKLER

Elazığ zengin doğal güzellikleri yanında, eski bir kültür ve uygarlık merkezi olan bir yörede bulunması nedeniyle önemli tarihi eserlere de sahiptir. Kuzey ve kuzeybatıdan Keban, batıdan Karakaya baraj gölleri ile çevrilidir. Ayrıca, güneyde yer alan Hazar Gölü ile birlikte adeta bir ada görünümü sergilemektedir. (Yiğit & Çağlayan, 1977)

Elazığ ve ilçeleri bölgede yaşanan eski kültür ve uygarlıkların izlerini taşıyan yüzlerce tarihi ve kültürel eseri barındırmaktadır. Bu çalışmada tespit etmeye çalıştığımız bu varlıkları gündeme getirmek amacı ile sıralamaya çalışacağız.

11.1. HARPUT

Harput, kadim medeniyetlerin kesişim noktasıdır. **Hurri, Urartu, Sami ve Hint – Avrupa** Halkları, onların âdetleri, dinleri ve dilleri burada karşılaşmış ve birbirine karışmıştır.

Ahamenişlerin (Perslerin) askeri amaçla kullandığı meşhur **“Kral Yolu”** ile **Romahlıların ana ikmal** güzergahı Harput'tan geçerdi. Burada Fırat nehrinin kollarının uçtan uca uzandığı verimli bir ova vardır. Pırıldayan suları ve dalgalanan başaklarıyla burası Harput'un Altın Ovası'dı. Harput, Anadolu'nun çok katmanlı tarihidir. Bir çok medeniyet doğmuş, bir çok medeniyet batmıştır. Fakat, yine **Süt Kalesi** eski görkemi ile durmaktadır.

Harput'ta Bulunan Tarihi Eserler ve Ziyaretler

- **Alacalı Camii.**
İlk inşa devrinin Artuklulara ait olduğu sanılmaktadır.
- **Ağa Camii**
Bugün yıkık durumda olan caminin sadece kesme taşlardan yapılmış minaresi ayakta durmaktadır. 1559 yılında Pervane Ağa tarafından inşa edilmiştir.

- **Ahmet Bey Camii**
Şimdi tamamen harap durumda olan caminin yapımı 1500'li yıllara rastlamaktadır.
- **Esadiye – Arslaniye Camii**
Artukoğulları tarafından yapıldığı sanılmaktadır.
- **Kale Camii**
Harput Kalesi içinde yer aldığı belirtilen camiden günümüze hiç bir iz kalmamıştır. (Osmanlı Dönemi)
- **Kurşunlu Cami,**
- **Meydan Camii,**
- **Sarahatun Camii**
Akkoyunlu hükümdarı Bahadır Han'ın annesi Sarahatun tarafından yaptırıldığı söylenmektedir.
- **Ulu Camii**
Artuklu hükümdarı Fahreddin Karaaslan tarafından (1156-1157 yılları arasında) yaptırılmıştır. Anadolu'daki camilerin ayakta kalanlardan en eski olanıdır. En dikkat çeken özelliği ise minaresinin eğri olmasıdır.

- **Hoca Hamamı**
- **Çemşit Hamamı**
- **Arslaniye Hamamı**
- **Kale Hamamı**
- **Dere Hamamı**

- **Alaca Mescit ve Türbesi**

Diğer adı Arap Baba Mescit ve Türbesidir. Selçuklu'lar zamanında yapılmıştır.

- **Ahi Musa Mescit ve Türbesi**

Harput'taki tek Ahi yapısı olup, 1185 tarihinde yapılmıştır.

- **Zahri Baba Mescidi ve Türbesi**

- **Ankuzu Baba Türbesi**

- **Seyyid Ahmet Kürdi**

- **Beşik Baba Türbesi**

- **Fatih Ahmet Türbesi**

- **Mansur Baba Türbesi**

- **Nadir Baba Türbesi**

Özelliği Ermenilerin büyük inançla türbeye bağlanmaları, hasta çocukları türbeye şifa bulmak amacı ile getirmeleridir.

- **Şeyh Harcı Osman Bedrettin Efendi Türbesi**

Halk arasında İmam Efendi olarak anılır.

- **Üryan Baba Türbesi**

- **Murat Baba Türbesi**

- **Büyük Beyzade Hacı Rıza Efendi**

- **Kazım Efendi Türbesi**

- **Üç Lüleli Çeşme**

- **Meydan Pınarı**

- **Buzluk Mağarası**

- **Dabakhane ve Mescidi**

Sularının şifalı olduğu; bir takım hastalıklara ve ruhsal depresyonlara iyi geldiği bilinen Dabakhane farklı bir mekan olarak ilginç ve tanıtılması gereken bir eserdir. Yanında da mescidi yer almaktadır.

- **Meryem Ana Kilisesi**

Harput kalesinden sonar en eski eser sayılır. IV. yüzyılda Süryani üslubuyla yapılan kilisenin yapılış tarihi 1700 yıl öncesine kadar götürülmektedir. (Yiğit & Çağlayan, 1977)

11. 1. 1. HARPUR (SÜT) KALESİ

Kale milattan önce 8. Yüzyılda Urartular tarafından inşa edilmiştir. Harput'un günümüze ulaşan en eski tarihi kalıntısıdır. İç ve dış kale olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Yapılan kazılar sonucunda; **mahalle mektebi, Kale Camii** ve çevresindeki ticarethaneler, konutlar, atölyeler, tüneller ve 100 basamaklı taş merdivenli su sarnıcı gün yüzüne çıkarılmıştır. Kale hakkında çeşitli efsaneler anlatılır. Rivayete göre, kalenin yapımı sırasında kuraklıktan dolayı, harcın hazırlanmasında su yerine civarda beslenen koyun ve diğer büyükbaş hayvan sürülerinden sağılan sütler, tahta oyuk kanallarla kale inşaatının yapıldığı alana aktararak, süte yumurta katılmış ve beyaz kireçle karıştırılarak Horasan harcı karılmış ve elde edilen bu özel harç taşların arasına konarak kale inşa edilmiştir. Bu nedenle halk arasında **“Süt Kalesi”** olarak da anılır.

Kale **Artuklu'lar** zamanında ve **1205 yılında Osmanlı'lar** tarafından onarım görmüştür. (İl Kültür Turizm Md. 2019)

11.1.2. HARPUR KABARTMASI

Elazığ Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesinde sergilenmekte olan ve Anadolu'da herhangi bir benzeri bulunmayan eşsiz taş eser; 2016 yılı Mayıs ayında, Harput Kalesi'nde yapılan kazı çalışmaları sırasında, toprağın yaklaşık 1 metre altında tesadüfen bulunmuştur.

Arkeolojik literatörüne **“Harput Kabartması”** olarak geçmiştir. Harput Kabartması 4 ton ağırlığındadır. Kabartmada, nehir kıyısındaki bir kale kuşatması ve kuşatma sonrasındaki kaleyi

istila sahneleri öyküleştirilmiştir. Ayrıca, merdivenle surlara tırmanan askerler tünel açmak için çalışan lağımcılar, savaşçılar vb. çeşitli askeri sınıflar görülmektedir.

Harput Kabartması, Akad-Asur etkilerini taşıması nedeniyle Milattan Önce 2. binyıla tarihlenmiştir. Uzmanlara göre; bu kabartma ve kabartmanın bulunduğu yerdeki mimarlık kalıntıları, Harput'ta M.Ö. 2.binyılın başlarında siyasi bir otoritenin var olduğunu göstermektedir. (İ.K.T. Md. 2019)

11.1.3. FIRAT AMERİKAN KOLEJİ

Fırat Koleji, 1810'da Amerika'nın Boston eyaletinde örgütlenen bir misyonerlik teşkilatı olan Amircan Board görevlisi tarafından 1878 sonbaharında, Harput'un Şehroz mahallesinde açılmıştır. Robert Kolejini de 1863 yılında kuran aynı misyonerlik teşkilatıdır. Başlangıçta sadece erkek öğrencilere eğitim veren kolej, daha sonra ayrı bir binada Kız Kolejinin (1881) açılmasıyla, kız öğrencilere de eğitim vermeye başlamıştır.

Amerikan Kolejinden başka, Harput'ta o dönem Fransız Mektebi de vardı. Ayrıca aynı dönemlerde Harput'ta Amerikan Konsolosluğu da bulunmaktaydı.

1870'ler Harput'daki Amerikan Protestan Misyonu'nun desteklediği okullar için büyüme zamanıdır. Bu büyüme, padişahın uyruklarına fazladan ağır bir yük getiren 1877 – 78 Rus – Osmanlı Savaşına ve asker almaların tüm olumsuz etkilerine rağmen gerçekleşti.

Bu kolej mütevellisinin Harput'ta eğitim alanında yol gösterici oldukları kuşkusuzdur. Ama bu kolejin kurulması ile bölgede başka rakip kurumlar faaliyet göstermeye başladı. Mezre ya da Mamuret Ül-Aziz'de, kolejden ancak beş km. uzaklıkta küçük bir Fransız Katolik Lisesi vardı. Harput'un içindeyse Müslümanların devam ettiği Osmanlı Resmi Sultanisi (Lisesi) bulunuyordu (Sunguroğlu, 1958 - 1968).

1895'ten sonra Alman misyonerleri Mezre'de bir ortaokul açtılar. Kolej'de Amerikan ders kitapları kullanılıyor, Amerikalı öğretmenlere ders anlatacak kadar İngilizce öğretiliyordu. Kolejde Türkçe ve başlangıç düzeyinde Fransızca da öğretiliyordu.

Fırat kolejinin binaları, Harput kentine bakan, kayalık bir tepenin üstüne konumlanmıştı. Burada dokuz ana yapıya ek olarak, dört öğretmen konutu ve öğrenci atölyeleri inşa edilmişti. Fırat koleji 1880'de ilk mezunlarını, bundan üç yıl sonra ise ilk kadın mezunlarını verdi. 20 yıl içerisinde, Kolej'den 148 erkek diploma almış bu mezunların 125'i öğretmen, 25'i iş adamı 13'ü doktor, 4'ü çiftçi, 2'si jeoloji mühendisi ve biri de avukat olmuştur. (Richard)

Birinci Dünya Savaşı sırasında kolej binaları önce askeri eğitim kampı sonra da askeri hastane olarak kullanılmış; Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra da resmi olarak kapatılmıştır. Okul binalarından günümüze kalan yapı yoktur.

11.1.4. EŞSİZ TARİHİ ve KÜLTÜREL BİR DEĞER, MERYEM ANA KİLİSESİ

Anadolu'nun en eski mabedlerinden biri olan “**Meryem Ana Kilisesi**”, **Kızıl Kilise, Süryani Kilisesi** ve **Yakubi Kilisesi** adlarına da anılmaktadır. M.S. 179 yıllarında inşaa edildiği sanılan binanın, ilk olarak kaledeki putperesler tarafından putların saklanması için kullanıldığı, **Yakubi Hıristiyanları'nın** daha sonra burayı kiliseye çevirmiş oldukları düşünülüyor. **Meryem Ana Kilisesi**, günümüze kadar ayakta kalmayı başarabilmiş en önemli antik kiliselerden biri olup, sadece ülkemizde değil, dünyanın en önemli kültür miraslarından biridir. Bu kilise M.S. 1135, 1179 ve 1262 yıllarında onarım görmüştür. Kilise Harput'un doğusunda ve Harput Kalesi'nin kuzeydoğu köşesine yakın yüksek bir kayanın üzerinde bulunmakta ve dört bölümden oluşmaktadır. Bir bölümde yer alan lahit üzerinde **Süryanice bir kitabe** bulunmaktadır. Bir diğer bölümde **dilektaşı duvarı** şeklinde, dilek tutularak üzerine küçük taşların yapıştirıldığı duvar dikkat çekicidir.

Kilise hakkında bir **Mamurelülâziz Salnamesinde** aynen şu satırlara tesadüf edilmiştir. **“Kalenin altında Süryani kadim milletine mahsus olarak M.S. 179 senesinde yapılmış ve halen mamur bulunmuş olan 1500 senelik bir kilise vardır ki, buna “Kızıl Kilise” “ derler.**

Bu kilisenin hususiyetlerinden birisi, bilhassa kapısıyla, pencere kapaklarıydı. Bunlar tek tek resimler ve kabartma hürufatla işlenmiş olup, bunlardan başka kilisede **1.500 senelik Süryani kadim yazısıyla ceylan derisi üzerine yazılmış** gayet güzel bir **İncil'inde** varlığından söz edilmektedir. (Richard)

Dünya Süryani'lerince bilinen ve ziyaret edilen bu kilise Harput'un önemli bir tarihi ve kültürel değeri olarak ne acıdır ki, bugüne kadar Dünya'ya yeteri ölçüde tanıtılmamıştır.

11.1.5. BUZLUK MAĞARASI

Buzluk Mağarası Harput'un kuzeydoğusu'ndaki yüksek kalkerli plato üzerinde, bir çöküntü dolini altındadır. Mağarada buz oluşumu, mağara sistemi içinde gerçekleşen klimatolojik şartlara, mağaranın doğal şekline ve yaz ayları içindeki kuvvetli hava akımlarına bağlıdır.

Türkiye'de bir örneği bulunmayan bu ilginç mağaranın turizm açısından çok önemli bir değer olduğunu vurgulamak istiyoruz. Ancak, mağaranın doğal

şeklinin bozulmadan, ışıklandırılması, giriş ve çıkışlarının rahat hale getirilmesi iyi olacaktır. Ayrıca, mağara içindeki kaya döküntüleri temizlenmeli ve çevresi doğal yapıya uygun olarak düzenlenmelidir.

12. DİĞER TARİHİ VE KÜLTÜREL DEĞERLER

12.1.Şehrin Ortasında Unutulan Bir Tarih, Süryani Kilisesi

Dikdörtgen yapılı olan bu kilisenin yan duvarları tuğlayla örülmüş olup, günümüze kadar ulaşmıştır. Elazığ Şehir merkezi, İzzetpaşa mahallesinde yer alan bu yapının çatı kısmı yıkık bir vaziyettedir.

12.2.Kutsal Bir Mâbet, Venk Kilisesi

Elazığ'ın Tadım Köyünde Venk mezrasında bulunan Venk Kilisesi, oldukça harap bir halde yarıya kadar toprağa gömülmüş bir halde günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Kilise iki büyük odadan oluşmaktadır.

12.3.Surp Kevork Manastırı

Surp Kevork Manastırı, eski adıyla Khulaküğ-Hulverk Yeni adıyla Şahinkaya olarak bilinen ufak bir köyde bulunmaktadır. Uzaktan bir harabeyi andıran bu büyük yapı, ana hatları ile ayakta durmaktadır.

12.4. Parçalanarak Taşınan Bir Cami, Sungur Bey Camii

Tunceli'nin Pertek ilçesinde bulunan Sungurbey Camii, Keban Baraj Gölü suları altında kalacağından dolayı, ODTÜ Restorasyon Bölümü tarafından taşları tek tek sökülerek Pertek ilçe merkezinde tekrar birleştirilerek ibadete açılmıştır. Bu caminin bir ikizi de onun gibi parçalanarak yine Pertek ilçe merkezine taşınmış olup, bu caminin ismi Çelebi Ağa'dır ve o da halen ayakta durmaktadır.

12.5.Hüseynik

Harput'un eteklerinde modernizmin etkisi altında kalmaktan kurtulmuş bir köydür. Tarihten izler taşıyan bu köyde belli başlı yapılardan birisi de yıkılmaya terk edilmiş eski bir kilisenin varlığıdır. Geçmişten izler taşıyan birkaç işlemeli taştan başka geriye hiç bir şey kalmamıştır. Hüseynik'teki bu kilisenin adının Surp Varvar olduğu bilinmektedir. Ayrıca, Hüseynik'te tarihi bir değirmenin de varlığı bilinmektedir (UzaklaraYol.com, 2015).

12.6. Su Altındaki Tarihi Ve Kültürel Servet “Batık Şehir”

Sivrice’de bulunan Hazar Gölü’nün içinde bir su altı şehri; bir kültür hazinesi yatıyor. Yıkıntıları çevreleyen surların içinde önemli bir yerleşim merkezi bulunduğu anlatılıyor. Hazar Baba Dağı’nın etrafında özellikle belirli noktalarda bulunan gözetleme kulelerinin buradaki yapıda da olduğu görülüyor. Gölün altında yatan bu müthiş zenginliğe ait tarihin 4 bin yıla kadar uzandığı kayıtlarda geçiyor. Bu güne kadar yapılan kısıtlı su araştırmalarında on birinci yüzyıla ait kalıntıların yoğunlukta olduğu; ancak çevresindeki arkeolojik buluntulardan 4 bin yıl öncesine ait izler barındırdığı tahmin edilmektedir.

Antik yerleşim, tarihi kaynaklarda DZOVK olarak geçiyor. Saint – Martin, 1819’da yazdığı kitabında, burasının önemli bir dini merkez olan Gatoğigosluk makamı olduğunu belirtiyor. Burada yaşayan en son Gatoğigos 3.Krikor Pahlavuni, stratejik konumu ve doğal yapısının kale inşasına uygun olması nedeniyle Asurlu’lardan beri yerleşim gören Halfeti’deki Rumkaleyi 1150 yılında Haçlılardan satın alıyor ve Gatoğigosluğu oraya taşıyor. Buradaki klise ise harabe haline gelene kadar kayıklarla ulaşılarak yine ziyaret edilmeyi sürdürüyor. Şimdi sular altında kalmış olan kalın savunma duvarları, bu önemli merkezi korumak amacı ile inşaa ediliyor.

Su altında bulunan kalıntılar, yerleşimin Ortaçağ dönemine ait olduğunu işaret ediyor. Bulunan parçalar, bu alanın Selçuklu döneminde de kullanımına devam edildiğini göstermektedir.

17.yüzyılda Evliya Çelebi eski devirlerde Hıristiyan milletinin taptığı altın çullu bir merkebin (Hz. İsa’nın veya havarilerden birinin merkebi olduğuna inanılan) mumyalanarak bu manastırın içinde yerin altına saklanmış olduğunu belirtmektedir.

Birçok kayıta kutsal kilisenin üzerinde bulunduğu adada Gölcük Köyünün bulunduğu, 19. Yy. başlarında 50-60 haneli olduğu bilinmektedir. Köy 1900’lü yılların başlarına kadar varlığını sürdürmüştür (UzaklaraYol.com, 2015).

Bu nedenledir ki, Hazar Gölü’nün altında tarihi ve kültürel bir servet yatıyor. Batık şehir tarihsel öneminin yanı sıra dalış turizmi açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Dünya’da dalış turizmi açısından bu tür yerlerin çok az sayıda olduğu dikkate alınırca, bu hazinenin gün yüzüne çıkarılması ve Dünya’ya tanıtılması için elimizdeki bu serveti niye değerlendirmiyoruz? Dünya dalış tutkunlarını burada buluşturabiliriz. Oysa, 4 bin yıllık bir geçmişi olan bu doğal varlık keşif edilmeyi bekliyor. Selçuklu, Bizans ve Osmanlı döneminden kalma izleri taşıyan ve birçok efsane ve hikayeyi içinde barındıran buradaki gizemin bir an önce gün yüzüne çıkarılmasını arzu ediyoruz.

Bugüne kadar her nedense göz ardı edilen bu tarihi varlığın hikayesini ortaya çıkarmamız ve iyi anlatmamız gerekiyor. Ayrıca, su dalma sporları için iyi bir potansiyel olduğunu unutmamak ve bu durumu da değerlendirmek gerekiyor.

12.7.Hazarbaba Dağı

Sivrice'de bulunan Hazarbaba Dağı son yıllarda dağcılık faaliyetleri için geleneksel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kayak sporları için yörenin daha cazip hale gelmesi açısından daha iyi bir tanıtımın yapılması uygun olacaktır.

12.8.Kültürel Kaynaklar

Elazığ Arkeolojik ve Etnoğrafya müzesinde, çevreden derlenmiş etnoğrafik ve arkeolojik eserler yer almaktadır. Müze 1981 yılında hizmete açılmıştır. Elazığ Müzesi, eserlerin binlerce yıllık uygarlık tarihini yansıtmaları bakımından yerli ve yabancı bilim adamlarının ilgisini çekmektedir. Keban eski eserleri kurtarma projesi çalışmaları sonucunda elde edilen arkeolojik eserler de Elazığ müzesinde sergilenmektedir. M.Ö. ki dönemlerden kalma çanak, çömlek, ok, mühür, idol, kemik araçlarla, Roma, Bizans ve Selçuklu dönemi yapıları da bulunmaktadır.

1968-1971 yılları arasında Keban barajından kurtarma çalışmaları yapılan höyükler arasında Norşun Tepe, Altınova Höyükleri Uluova'da yer almaktadır.

Han İbrahim Şah, Fatmalı, Kalecik, Ağın, Aşvan, Taşkun, Pağnik Höyükleri Kuzova'da, Şemsiyetepe, İmik Uşağı Höyükleri ise Elazığ-Malatya sınırlarına yakın yerlerde olup, Karakaya Baraj Gölünün suları altında kalmıştır.

Elazığ müzesinde M.Ö. 4000 senelerine ait Paleolitik çağdan başlamak üzere Neolitik, Kalkeoitik, Tunç Çağı, Demir Çağı, Ortaçağ ve Osmanlı devletinin son dönemlerini kapsayan tüm Anadolu uygarlıklarına ait eserler bulunmaktadır. (Yiğit & Çağlayan, 1997)

12.8.1. Fatmalı – Kalecik Höyüğü

Fatmalı –Kalecik Höyüğü'nde Amerikalıların yaptığı araştırmalarda, Erken Dönem ve Geç Dönem diye tanımlanan yerleşmeler bulunmuştur. İngiliz Arkeoloji Enstitüsü tarafından yürütülen Pağrik (Kaşpınar) kazılarında Tunç Çağı'ndan çanak-çömlek, Roma Döneminden kale kalıntıları ortaya çıkarılmıştır.

12.8.2.Han İbrahim Şah Höyüğü

Burada ilk Tunç Çağı'na inen bir yerleşme bulunmuştur. Uzun bir aralıktan sonra bulunan ikinci yerleşme, Bizans dönemindedir.

12.8.3.Tepecik Höyüğü

Altınova en eski yerleşmelerinden biri (Yenitaş) Tepecik Höyüğü'dür. Son Bakırtaş Dönemiye Mezopotamya Çağı'nda, küçük bir yerleşme görülmüştür.

12.8.4.Korucutepe Höyüğü

En eski yerleşme M.Ö. 4500 – 3500'e tarihlenen Bakırtaş Dönemi'ndendir. Burası Hitit dönemi'nin önemli merkezlerindedir. Elazığ'ın 26 km güney doğusundaki Norşuntepe'de ilk yerleşmeler Bakırtaş dönemine inmektedir. Ayrıca, Tunç, Hitit, Urartu dönemlerinden kalıntılar bulunmuştur.

12.8.5.Tülintepe Höyüğü

Tülintepe'de en eski yerleşim M.Ö. 5000'lere uzanmaktadır.

12.8.6.Körtepe Höyüğü

İlk Bakırtaş'tan Demir Çağı'na değin tüm evrelere rastlanmıştır.

12.8.7.Değirmendere Höyüğü

Bakırtaş ve Tunç dönemlerinden yerleşmelerde yeni yapı tekniğiyle karşılaşılmıştır.

13. TARİHİ PALU VE EŞSİZ KALESİ

Palu ilçesi 7000 yıllık bir tarihe sahiptir. Tarih boyunca **Sümerler, Hurriler, Hititler, Asurlular, Urartular, Persler, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Artuklular, Selçuklular, Moğollar, Dulkadir Beyliği ve Osmanlı Devleti** gibi bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Palu'da 50'ye yakın tescilli kültür ve tabiat varlığı bulunmaktadır. Palu'da kıyıda köşede kalmış, kaderine terk edilmiş 3 bin yıllık tarihi kalıntılar çok önemli ve görülmeye değer olup, ne yazık ki, bu güne kadar tanıtılmamıştır. Oysa, bu tarih ve zengin kültür değerimiz başlı başına anlatılması gereken bir Palu hikayesini oluşturmaktadır. Zira, Palu; **Urartu Kralı Menua'ya ait çivi yazılı taş kitabesi, kalesi, türbesi, cami ve kilise kalıntıları** ile görülmeye değer bir yerleşim merkezidir.

Palu Kalesi Elazığ'ın Palu ilçesinde yer alan tarihi bir kaledir. Kaya üzerine inşa edilen kale, **Urartular** döneminden

kalmadır. **Urartu Kralı Menuas** tarafından yaptırılmıştır. Kalede Urartu dönemine ait yaklaşık 3 bin yıllık çivi yazısıyla yazılmış, **“Urartu Yazıtı”, “Urartu Kaya Tünelleri”, “Urartu Kaya Mezarları”, “Urartu Kaya Merdivenleri”, “Urartu Tapınakları”** ve tapınma nişleri ile su sarnıçları bulunmaktadır. Ayrıca, Artuklu, Selçuklu ve Osmanlı yapımı saray, askeri binalar, kale surları mevcuttur.

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde kale için **“Göge baş uzatmış bir kale”** diye bahsedilen Palu Kalesi, bir çok medeniyetin izlerini taşıyan eşsiz eserler barındırmaktadır. Kalede eşsiz Urartu, Bizans, Artuklu, Selçuklu ve Osmanlı eserleri görülmeye değerdir. (Yiğit & Çağlayan, 1997)

Harput'un UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesi ile ilgili olarak gerçekleştirdiğimiz çalışmayı, PALU için de yapmayı arzu ediyoruz. Bu nedenle Vakıf olarak PALU'nun da UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınması için ortak bir proje yapmayı ve birlikte çalışmayı teklif ediyoruz.

13.1. PALU İLÇESİNDEKİ DİĞER TARİHİ ESERLER

Palu ilçesinde yaşanmış toplam 26 medeniyetten geriye kalan diğer tarihi eserleri şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Surp Lusavoriç Kilisesi,
- Küçük Camii,
- Ulu Camii,
- IV. Murat Köprüsü,
- Merkez Camii,
- Kara Çemşit Bey Türbesi,
- Alacalı Mescid
- Hamam

(Kapı üzerindeki kitabeden 1070 yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır.)

13.2. PALU SURP LUSAVORİÇ KİLİSESİ

Palu'da yaşamış **Ermeni** ve **Süryani** vatandaşlarımızın dini vecibelerini yerine getirebilmeleri için bir çok manastır ve kilise yaptıkları bilinmektedir. Bunlardan biri de zamana ve insan tahribatına karşı halen daha ayakta duran **“Surp Lusavoriç”** klisesidir. Bazı kaynaklarda **Bizans** döneminden kaldığı bahsedilmektedir.

13.3. URARTU KAYA KİTABESİ

Palu kalesinin kuzeydoğu çepesinde bulunan, **“Palu Yazıtı”** olarak da bilinen kaya kitabesi, **Urartuların** batı seferleri hakkında bilgi veren önemli yazıtlarındandır. Kitabe çivi yazısıyla yazılmıştır.

14. AĞIN ve BADEMLİ KAYA MEZARLARI

Ağın ve çevresinde sırasıyla **Hurri, Hitit, Urartu, Asurlar, Medler, Persler, Roma** ve **Bizanslıların** yaşadığı, daha sonra bölgenin Artukluların ve sonra da Osmanlıların eline geçtiği kaynaklardan ve kazılardan anlaşılmaktadır.

Bademli Köyü, Ağın'ın 10 km. kuzeyinde kurulmuştur. Bademli Köyü önemli tarihi kalıntılara sahiptir. **Roma çağı** kalıntıları yanısıra döneme ait köy çevresinde oyma kaya mezarları vardır. Köy arazisi içinde bulunan oyma taş mağaralar ve yapılan kazı sonucu ortaya çıkan toplu aile mezarlığı ve Ören mevkiinde çıkan kesme taş örnekleri, Roma dönemi kalıntıları olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bademlideki oyma kaya mezarlarının Roma dönemine ait olduğu, mezarlarda bulunan bazı sikke ve yazılı taşların incelenmesinden anlaşılmaktadır. **Kaya mezarları** 2 – 2,5 metrekare genişliğinde, tek bir oda şeklinde olup, mezarların yüksekliği 1,90 metredir. Bu mezarların bazılarında birbirine açılan küçük delikler mevcuttur.

Keza, Bademli Köyünün batısında “Kesmece Mevkiinde” kesmece kaya mezarları, doğusunda “Kombaşı Mevkiinde” Kombaşı kaya mezarları, Ören kaya mezarları ve Seki kaya mezarlığı bulunmaktadır.

Diğerleri gibi, Ağın ilçesindeki tarihi ve kültürel eserler de bugüne kadar ihmal edilmiş ve tanıtılmamıştır. Oysa, Ağın ve çevresinde Hitit, Urartu, Roma, Bizans, Artuklu ve Osmanlı gibi uygarlıklardan kalma çok sayıda tarihi ve kültürel eser mevcut olup, varlıklarını günümüze kadar devam ettirmişlerdir.

Karamağra Köprüsü, Ağın'a 10 km uzaklıkta Arapgir çayı üzerinde bulunan ve V. yüzyıldan kalma olduğu sanılan bu köprü Keban baraj gölü alanı içerisinde kaldığından sökülerek Elazığ müzesine nakledilmiştir. (1995)

Ayrıca Ağın'da bulunan tarihi ve turistik yerler; (**Aydoğmuş, 1992**)

- **Sülük Gölü,**
- **Şenpınar Çukuru,**
- **Kilise Düzü Höyüğü,**
- **Bügelek Höyüğü,**
- **Koçan Camii,**
- **Kalpur Harabeleri,**
- **Uzungil Camii,**
- **Merkez Ulu Camii**

Ağın ilçesinin kuzeybatısında yer alan **“Bademli Köyü”**ndeki kaya mezarları Roma döneminden günümüze kadar ulaşan önemli tarihi eserler olduğu için hem korunmalı ve hem de tarihi ve kültürel bir değerimiz olarak tanıtılmalıdır.

Ağın leblebisi sadece buraya ait olup, tescili de yapılmıştır.

Sonuç olarak, bu tarihi kültürü ve doğal güzellikleri ile Ağın turizm için önemli bir değerdir.

14.1. AĞIN İLÇESİNDEKİ DİĞER TARİHİ ESERLER

- Yeni Payam önlerinde oyma kaya sığınakları (Hestek Kalesi)

Bu sığınagın duvarlarındaki yazılarda 1018 tarihine rastlanmıştır.

- Şenpınar Önlerinde “Kup” Çukuru,
- Küşne Kilisesi,
- Ağın ilçesinde 1969 – 1971 yılları arasında Keban barajı nedeniyle kurtarma kazıları yapılmış ve Roma dönemine ait bir şehrin bulunduğu tesbit edilmiştir. Hosirikler mevkiinde bir kilise ve bir hamam kalıntısı ortaya çıkarılmıştır.

Ayrıca, Nekrapol mezar kazılarında çok sayıda tarihi eser bulunarak Elazığ müzesine teslim edilmiştir.

- Tarihi Ekrem Bey Konağı

125 yıllık bir tarihi olan konakta restorasyon çalışmaları yapılmış olup, kültürel amaçla kullanılacak olan bu konağın çevrede bir benzeri olmadığı söylenmektedir. (Aydoğmuş, 1992)

15. BİR OSMANLI MİRASI KEBAN TOMA KİLİSESİ

Keban ilçe merkezinde 1894 ve 1895 yıllarında dört kilisenin varlığından söz edilmektedir. Bunlar;

- Karabet Kilisesi,
- Meryem ana Kilisesi (2 ayrı yerde),
- Toma Kilisesi

Önce Rum ve sonradan da Ermeni toplumlarının kullandığı “Toma Kilisesi” bu bölgede en sağlam kalmış tarihsel yapıtlardan biridir. Ermeni tarihine göre Keban (Antik Çağ’da Lusatarıç, Gaban) Osmanlı yönetiminde “Keban Maden” adını almış, zengin gümüş (sim) ve kurşun yataklarının bulunması nedeniyle hem su hem de maden kenti olarak anılmıştır.

1914 kayıtlarına göre, 265 Ermeni, 24 Ortadoks Ermeni, 300 Türk ve 299 Kürt nüfusu olan Keban’ın en görkemli yapıları, Yusuf Ziya Paşa Külliyesi ve Toma Kilisesidir. Kullanılmayan kilisenin onarılarak eski görkemli haline getirilmesi gerekmektedir. (Bayındır, 2019)

Bu kilise Keban için kültürel bir değer olup, Osmanlı mirası olması nedeniyle ona sahip çıkılması görüşündeyiz.

Keban’da yer alan tarihi eserlerin özellikle Toma Kilisesinin ve doğal güzelliğinin ve ülkemizin en önemli eserlerinden olan Keban Barajının tanıtımının yapılarak, Keban’ın turistik değerinin iyi sergilenmesini istiyoruz.

15.1. KEBAN İLÇESİNDE YAŞANAN UYGARLIKLAR ve DİĞER TARİHİ ESERLER

Keban ve çevresinde Kalkolitik Çağ'a (M.Ö. 5500 – 3500) ait yerleşmelerle ilgili bir kültürün varlığı ortaya çıkmaktadır.

M.Ö. 2000 yılına tarihlenen Orta Tunç ve Son Tunç çağlarında Keban İlçesi **Hititlilerin** komşusu **İşuvalıların** egemenliğine girmiştir. Bundan sonra ise bölgede şu uygarlıklar hüküm sürmüştür.

- **Urartular**
- **Selçuklular**
- **Çubukoğulları**
- **Artuklular**
- **Dulkadiroğulları**
- **Akkoyunlular**
- **Safeviler**
- **Osmanlılar**

Keban ilçesinde bulunan diğer tarihi eserler ise şunlardır;

- **Yusuf Ziya Paşa Camii ve Külliyesi**
 - 1. **Abdülhamit'in saltanatı sırasında Keban'da emirlik yapmış Yusuf Ziya Paşa tarafından 1212 yılında yaptırılmıştır.**
 - **Vakıf Hanı (Denizli Kervansarayı)**
 - **Tarihi Han**
- Keban ilçesinde Selçuklu'lardan kalma bir handır.**

16. BASKİL İLÇESİNDEKİ DİĞER TARİHİ ESERLER

Özellikle Fırat Havzası bir çok kavimlerin iskânına sahne olmuş, burada Hititler uzunca bir süre hakimiyet kurmuşlardır. Daha sonra **Asur ve Urartular**, Baskil ve yöresini ele geçirmişlerdir. Ardından Pers ve Makedon istilası başlamış ve en son **Romalılar** ve **Bizanslılar** yöreye hakim olmuşlardır. Baskil ve çevresinde ilk islamiyet hakimiyeti **Sasaniler**'le başlar daha sonra Selçukluların Anadoluya girmesiyle buralar **Artuklu Beyliğinin** eline geçmiştir. Daha sonra 1514 yılında Yavuz Sultan Selim'in doğu seferi sırasında **Osmanlı** hakimiyetine girmiştir.

Yörede yapılan kazılar bölgenin Neolitik Çağlardan bugüne yaşam alanı olduğunu göstermektedir.

Baskil ve çevresinde M.Ö. III ve IV bin yıllarında bölgede **Subarların** yaşadığı bilinmektedir. Hititler döneminde Baskil'in de dahil olduğu Harput ve çevresine "**İSUVA**" denilmekteydi.

Bu dönemlerde Baskil'deki "**Muşar**" kalesinin önemi büyüktür.

Yörede bulunan tarihi ve doğal varlıkları şu şekilde sayabiliriz.

- Muşar Dağı Kilisesi,
- Tomisa Kalesi (Topaluşığı Köyü, Geli Mezrası),
- Körpınar Höyüğü (Akkuş Köyü),
- İzollu Kitabesi,
- Su Yatağı Höyüğü, Işıklar mezrası Mar Ahron Manastırı,
- Alagören Köyü, Türbe Mescit, Kitabe,
- Habip Uşağı Köyü, Hamam
- Tabanbükü Köyü, Şemsiyetepe Ören yeri, Mescit ve Mezarlıklar
- Bilal Uşağı köyü tarihi mezarları,
- Fırat vadisi karaleylek kanyonu,
- Kızıl Uşağı köyü, Höyük ve Katırhan harabeleri,
- Baskile bağlı Akuşağı köyünde bulunan “Saklıkapı” adı verilen doğa harikası kanyon

Burada sözü edilen kanyonlar turizm açısından çok değerli olup, tanıtımına önem verilmelidir. (Çağlayan)

17. ALACAKAYA İLÇESİ

Mermer ve krom cevheri açısından zengin rezervlere sahiptir. Alacakaya denince ilk akla gelen “Elazığ Vişnesi” olarak adlandırılan bordo renkli özel mermerdir. Dünyaca ünlü bu özel mermer sadece Alacakaya ilçesinde çıkmaktadır.

İlçe’de tescilli kültür varlığı Çakmakkaya IV. Murat Hanı, diğer adıyla Demirkapı Hanı bulunmaktadır.

18. MADEN İLÇESİNDE YAŞANAN UYGARLIKLAR VE TARİHİ ESERLER

Maden ilçesinde yaşanan uygarlıkları şu şekilde özetlemek mümkündür. (Kıyak, 2012)

- M.Ö. 3000’lerde Hurriler
- Asurlular
- Makodanlar
- Partlar
- Romalılar
- Selçuklular
- Akkoyunlular
- Safeviler
- Osmanlılar

Bu uygarlıklardan günümüze kalan tarihi eserler ise şunlardır.

- 1890 yıllarında yapıldığı bilinen eski Hükümet Konağı,
- Saat kulesi
- Çitli Höyüğü
- Maden'deki tarihi eserlerin içerisinde 1890 yılında II. Abdülhamid'in padişahlığı sırasında yapılmış olan tarihi hükümet konağı restore edilerek günümüzde İmam Hatip Lisesi olarak kullanılmaktadır.
- Osmanlı saat kulesi ilçeye tarihi bir görünüm katmaktadır.
- Cami-i Kebir; osmanlılar döneminde 1872 yılında Sultan Hamid tarafından yaptırılmıştır.

19. KARAKOÇAN İLÇESİNDE YAŞANAN UYGARLIKLAR VE TARİHİ ESERLER

Karakoçan ilçesinde yaşanan uygarlıklar; (Kıyak, 2012)

- İlk Çağda bölgeye Hitit'ler hakimdi.
- Urartular
- Medler
- Persler
- Romalılar
- Artuklular
- Selçuklular
- Akkoyunlular
- Safeviler
- Osmanlılar

Karakoçan ilçesine bağlı Golan köyünde şifalı suları ile ünlü "**Golan Kaplıcası**" kaplıca turizmine hitap etmesinin yanı sıra **Perisuyu** Vadisinin doğal güzellikleri de görülmeye değerdir. İlçe'de bulunan tarihi eserler;

- Pamuklu Koç Mezarları
- Urartu Kaya Kitabesi

20. SİVRİCE İLÇESİNDE YAŞANAN UYGARLIKLAR

Sivrice ilçesinde ilk yerleşmeler Selçuklular dönemine rastlamaktadır. Önceleri Çubukoğulları ve Artukoğulları egemenliğinde kalmış olan Sivrice 1234 yılında Selçuklu hakimiyetine girmiştir. Bundan sonra yaşanan uygarlıklar ise; (Kıyak, 2012)

- İlhanlılar
- Dulkadiroğulları
- Memlûklüler
- Safeviler
- Osmanlılar

21. ARKEOLOJİ VE ENTOĞRAFYA MÜZESİ

Elazığ'da ilk müze 30 Nisan 1965 tarihinde Harput'ta "Harput Müzesi" olarak kurulmuştur. Daha sonra bu yapı, toplanan eserler için yetersiz kaldığından Elazığ'a İstasyon Caddesi'ndeki Elazığ Belediyesine ait bir binaya taşınmıştır. Akabinde Keban ve Karakaya Baraj projeleri çerçevesinde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda bulunan eserlerin teşhiri söz konusu olunca bu bina da yetersiz kalmıştır.

1971 – 1972 yıllarında Fırat Üniversitesi Kampüsünde bir alan müze binası için tahsis edilmiş ve 28. Temmuz.1982 yılında müze ziyarete açılmıştır.

Müzedeki; Paleolitik, Neolitik, Kalkolitik, Tunç (Protok Hurri-Hitit), Demir, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait çok sayıda eserler sergilenmektedir.

Bunların dışında, müze bahçesinde çeşitli dönemlere ait taş eserler de sergilenmektedir (İl K. T. Md, 2019).

22. HARPUR'TA YAŞANMIŞ UYGARLIKLARIN ÖZETİ

Antikçağ'dan günümüze uzanan bir tarih ve kültür kenti, tarihi dokusuyla bir açık hava müzesi görünümündeki Harput'ta Türk, Kürt, Arap, Ermeni ve Süryani kimlikleri hoşgörü ortamında yüzyıllarca bir arada kardeşçe yaşamışlardır. Bu uygarlıklar;

1. Harput çevre tarihi "Paleolitik Çağ"a kadar inmektedir. Milattan Önce III. ve IV. bin yıllarında Subarular'ın yaşadığı ve bölgeye de Fırat isminin bunlar tarafından verildiği bilinmektedir.

2. Daha sonra **Hurriler**'in kurduğu “**Mittani**” Devleti bölgede hüküm sürmüştür.
3. **Hititler** devrinde Harput ve çevresine “**İşuva**” denilmekteydi.
4. **Urartular**
5. **Asurlular**
6. **Medler**
7. **Persler**
8. **Sasaniler**
9. **Romalılar**
10. **Abbasiler**
11. **Bizanslılar**
(Buraya Harpote adını vermişlerdir.)
12. **Çubukoğulları**
13. **Artuklular**
14. **Selçuklular**
15. **Moğollar**
16. **İlhanlılar**
17. **Dulkadiroğulları**
18. **Akkoyunlular**
19. **Safeviler**
20. **Osmanlılar**

1514 yılındaki Çaldıran Savaşı sonrası 1516'da Harput Osmanlı hakimiyetine girmiştir. (Kıyak, 2012)

23. MEVLANA KARAKOÇAN – OKÇULAR'DA

“İşte Size Yeni Bir Hikaye”

Mevlana, “**Ulemaların Sultanı**” olarak bilinen babası büyük islam mütefekkeri **Bahaeddin Veled** ve ailesi ile birlikte 1207 tarihlerinde Belh'ten Anadolu'ya göç ederler. Bu göç yolu sırasıyla **Nişabur** ve **Bağdat** üzerinden **Kâbe'ye** uzanır. Orada hac görevlerini yerine getirdikten sonra **Sam**, **Halep** ve **Malatya** üzerinden **Mengüçoğlu** diyarına gelirler.

Mevlana, babası Bahaeddin Veled ve aile efradı ile birlikte üç yıla yakın bir süre **Elazığ**'ın **Karakoçan İlçesinin Okçular (Bahşiş) Köyünde** mekân tutarlar.

Anadoluyu aydınlatanlar arasında önemli bir yeri olan 13. asrın büyük Türk – İslam mütefekkeri gönüller sultanı Mevlana'nın özellikle çocukluk yıllarının geçtiği **Karakoçan'ın Okçular** Köyü'nde ilk derslerini aldığı mürşidi olarak da bildiğimiz babası "**Sultan'ı ül Ulema**" Bahaeddin Veled ve ailesi ile birlikte kalmaları, Elazığ ve bölgemiz için tarihi bir zenginliktir. Tarihi boyunca hiçbir işgal yüzü görmeyen Harput'un manevi iklimi üzerinde de geçen tarihi süreç içerisinde büyük tesirlerini gördüğümüz bu hadise kayda şayandır. Bu nedenle **Fırat Havzası Gazeteciler Cemiyeti** 2005 yılında; Mevlana'nın ailesi ile birlikte üç yıl ikamet ettiği beldeye "**Mevlana**" isminin verilmesi ve hatıralarının yaşatılması yönünde çalışmalar yapılmasını teklif etmiş ve ayrıca bu konu ile ilgili olarak Konya Selçuk ve Elazığ Fırat Üniversiteleri tarafından bir sempozyum gerçekleştirilmesini talep etmiştir. Ancak, bunların hiçbiri gerçekleşmemiştir. O dönem Fırat Havzası Gazeteciler Başkanı olan sayın Bedrettin Keleştimur'un 04.12.2005 tarihli "Basın Açıklaması"ndan alınan bu bilgi ne yazık ki, bugüne kadar çok fazla araştırmaya ve incelemeye konu edilmemiştir. Ancak, bildiğimiz kadarı ile Fırat Üniversitesinde Prof. Yüksel Aslantaş ve Elazığ'da Vaiz'lik yapan Ediz Erşan bu konu ile ilgili araştırmalar yapmışlardır. Ayrıca, sayın Ahmet Kabak'ının Mevlana adlı kitabında da buna ait bilgiler yer almaktadır. Bizim de talebimiz bu konunun ciddi olarak ele alınması ve araştırılmasıdır. (Keleştimur, 2005)

24. MUSTAFA KEMAL ELAZIĞ HAVALİSİNDE

Atatürk'ün Elazığ ve havalisini bizzat görüp, tanınması **I. Dünya Savaşı** döneminde gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal Paşa, **Elazığ, Ergani Madeni, Palu ve Karakoçan'ın** köylerine uğramış, önce 2. Ordunun daha sonra da 4. Kolordunun karargahı olan o dönem Palu'ya bağlı bir köy konumundaki **Sekarat'ta** da kısa bir süre kalmıştır.

1.Dünya savaşı sırasında, Başkomutanlık, Rusların güneyde daha çok ilerlemelerini önlemek ve Rus cephesinin sol kanadına saldırarak Erzurum'u geri almak düşüncesiyle Trakya'da bulunan II. Ordu'yu doğu cephesine sevk etmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk 27.Ocak.1916 tarihinde Edirne'de bulunan 16. Kolordu Komutanlığı'na atanmış ve kolordunun da 2. Orduya bağlanarak Doğu Cephesine gitme emri verilmiştir.

Paşa 14.Aralık.1916 tarihinde yanında Yaveri Cevat Abbas (Gürer), Kurmay Yüzbaşı Neşet (Bora) ve Emir Zabiti Şükrü (Tezer) olmak üzere Silvan'dan Diyarbakır'a hareket etmiştir. Burada iase başta olmak üzere ordunun ihtiyaçları hakkında görüşmeler yapmıştır. 15.Aralık.1916 tarihinde Diyarbakır'dan Ergani Madeni'ne hareket etmiştir. Burada izinli olarak İstanbul'a hareket eden Ahmet İzzet Paşa ile haberleşen Mustafa Kemal, görüşmek üzere Yarımca'da buluşmayı kararlaştırmışlardır. Ertesi günü Ergani Madeni'den hareket ederek **Sekarat'a** gelen Mustafa Kemal Paşa, burada durmayarak batı yönündeki Yarımca'ya gelmiştir. Burada Ahmet İzzet Paşa ile bir kaç dakika ayaküstü görüşerek **İsmet Bey (İnönü)** ile birlikte Sekarat'a dönmüştür. Ordunun durumu hakkında incelemelerde bulunmuş ve gerekli emirleri vermiştir.

İlk defa Sekarat'ta Mustafa Kemal Paşa ile II. Ordu Kurmay Başkanı olan **İsmet Bey (İnönü)** birlikte çalışma imkanını bulmuşlardır. İsmet İnönü, ilk çalışma arkadaşlığı hakkında, anılarında; "**... Kolordu kumandanı Mustafa Kemal Paşa, ordu kumandan vekili olarak Sekarat'a geldi. Atatürk'le vazife irtibatı içinde ilk defa beraber bulunuyorduk. Atatürk ile vazife başında ilk tanışmamız bu surette olmuştur. ...**" açıklamaları yer almaktadır.

Mustafa Kemal Paşa, Sekarat'ta bulunduğu sırada 17.Aralık.1916'da Palu Kaymakamı ve Sekarat'ta bulunan çiftliğini ve çiftlik içerisinde yer alan konağını II. Ordu Karargahına tahsis eden, Elazığ havalisinin önemli eşraflarından Karacımışid sülalesinden Sekratlı İbrahim Bey'le görüşmüştür.

Atatürk'ün cumhuriyetin ilanından sonra Elazığ'a gelişi 1937 yılıdır. (Haykır, 2017)

25. UNESCO SÜRECİNİN YARATTIĞI FIRSATLAR

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2018 yılını **TROYA** yılı ilan edince **TROYA Antik Kentini** ziyaret edenlerin sayısı 3'e katlandı. 2019'da **GÖBEKLİTEPE** yılı idi. 2019'un ilk 7 ayında Şanlıurfa 2 milyon ziyaretçi ağırladı. 2020 yılı için pek çok il kendi kültür varlığı ve arkeolojik alanının ilan edilmesi için Ankara'da çalışmalar yürüttüler. Konya Çatalhöyük antik kenti ile Antalya Patara antik kenti kulis çalışmaları yürüttü. Nevşehir ise binlerce yıllık geçmişi ile peri bacalarıyla 2020 yılına adaylığını koydu. Bakanlık tercihini Antalya Patara antik kentinden yana kullanarak adaylığını Cumhurbaşkanlığına sundu. Peki biz ne yapıyoruz. Vakfımızın, Harput UNESCO adaylığı (**kesin listeye alınma**) için 2023 yılının HARPUR yılı olması nedeniyle oluşturduğu proje ilgi ve destek görmedi. UNESCO nedeniyle Efes antik kenti, 2019 ziyaretçi sayısını %22,5 arttırdı. Turist sayısı 1.810,791 kişiyi buldu. Antik kenti gezenler tüm yıl boyunca toplam 32.075.769 lira ödediler. Yukarıda verdiğimiz örneklerden hareketle bu UNESCO bereketinden bizim niye yararlanmadığımızı anlamakta zorluk çekiyoruz. Turizmde yaşanan bu UNESCO fırsatının şehir tarafından iyi değerlendirilmesini ve bu nedenle sözünü ettiğimiz somut hedeflerin şehrin de gündeminde olmasını arzu ediyoruz. (ELAZIĞ, 2018)

26. YOZGAT VE ÇORUM NE YAPIYOR, BİZ NE YAPIYORUZ.

Hitit' lere 450 yıl başkentlik yapmış olan "**Hattuşa**" kenti etki oluşturmak adına Çorumla Yozgat arasında kavga (tartışma) yaratıyor. Hattuşa antik kentinin bulunduğu "**BOĞAZKERE** İlçesi" Çorum'dan alınıp, Yozgat'a bağlanacağı iddiası gündem yarattı. Eşsiz bir kültüre sahip olan tarihi ve kültürel bir hazineye iki şehir de sahip çıkmak ve kendilerine bir hikaye oluşturmak için Çorum ve Yozgat rekabet ediyorlar. Bu kültürel mirasın turizm potansiyelinden yararlanmak istiyorlar. Çorum'lular bizim en değerli markamız leblebi değil, Hitit'liler diye Hattuşaşa sahip çıkıp, bırakmak istemiyorlar.

Oysa, biz Harput'un UNESCO miras süreci ile yarattığımız markayı dile getirmek bile istemiyoruz. Dolayısı ile Hitit'lilerin başkenti sahibini ararken, biz sahibi olduğumuz Harput'u önce ülkemize, sonra dünyaya tanıtmak ve anlatmak yerine, onu adeta unutturmak istiyoruz.

Her şehrin hikayesi bulunmamaktadır. Oysa, bizim hikayemiz var. Ancak, bu hikayeyi anlatmıyoruz. Şehrin tanıtımında kullanmıyoruz.

27. TURİZMDE YENİ BİR MODEL SANAL – DİJİTAL TUR

Yeni bir model olan "**Dijital (Sanal) Tur**" programı ile; kişinin istediği tur seçeneğini satın alarak tanımayı arzu ettiği şehrin veya bölgenin **bilinmeyen hikayeleri, tarihi, kültürel mirası, lokal yaşamı, müzeleri, müziği, sanatsal değerleri, mutfağı ve doğal güzellikleri** anlatılıyor.

Tüm bu sesli anlatımları mekana özel müziklerle harmanlayarak sunuluyor. Anlatılan yerlerin resimleri eş zamanlı olarak ekranınızda beliriyor. Ayrıca, seyahat halindeyseniz de bu uygulama

ile size şehirdeki en iyi rotayı çiziyor, neredeyse oranın hikayesini anlatıyor, bir sonraki durağa da navigasyonla adım adım yönlendiriyor. Özetle, kulaklıklarınızı takıyorsunuz ve sanki rehberiniz yanınızdaymış gibi şehri dinliyerek gezebiliyorsunuz. Şehrin veya yörenin tarihini, kültürünü, yaşamını öğrenerek dolaşabiliyorsunuz. Dolayısıyla, bir şehri dinleyerek turlayabiliyorsunuz. (Altaş, 2020)

Bu yeni modelle sesli dijital turlar, sanal bir seyahat deneyimi olarak benimsenecek gibi görünüyor. **“Canım sıkıldı, evden bir Paris’i turladım geldim”** diyebilirsiniz.

Eğer önceki bölümlerde ayrıntılı olarak özetlediğimiz, bölgemizde yaşanmış geniş uygarlıkları ve bu uygarlıklardan bize miras kalan tarihi ve kültürel zenginliğimizi, yaşanmış hikayelere dayanan **“Harput Türküleri “ ve “Harput Senfonisi” eşliğinde sunabilirsek, “Evden bir Elazığ’ı, Harput’u, Palu’yu, Sivrice’deki Batık Şehri, Keban, Ağın ve Baskil’i turladım geldim”**, diyebilirsiniz veya oralara giderek rehberiniz yanınızdaymış gibi, yöreyi dinleyerek gezebilirsiniz.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız sesli dijital tur uygulaması, bizim gibi hikayesi çok, tarihi ve kültürel varlık zenginliği olan yerler için bulunmaz bir fırsat gibi görünüyor. Bu nedenle yaşanmış, türkü ve şarkılara konu olmuş bir çok hikayemizin de tozlu raflardan çıkarılarak dünyanın gözü önüne sergileyeceğimiz **Harput musikisi** için de bir şans doğacaktır. Bu açıdan, iletişimin öne çıktığı dünyamızda tanıtımın bu modelle daha kolay ve doğru yapılabileceği gerçeğini iyi değerlendirmemiz gerekir.

Turizmde yeni geliştirilen bu modelin bizim coğrafyamızda da uygulanması için konunun gündeme alınmasını istiyoruz. Zira, yukarıda da belirttiğimiz gibi, yöremiz yaşanmış uygarlıklar açısından çok zengin olup, bu uygarlıklardan bize kalan çok sayıda tarihi ve kültürel varlığımız bulunmaktadır. Böyle bir proje ile bunları anlatma fırsatı yaratabiliriz.

Bu konuda vakfımız bir proje geliştirmek için çalışmalar yapmaya başlamıştır.

28. HARPUT ŞER’İYYE SİCİLLERİ

Osmanlı adli teşkilatının temel taşı olan kadılar, buldukları yerin hâkimi, belediye başkanı, mülki amiri ve halkın her konuda müracaat edeceği bir makam idi. Kadılar bütün bu görevleri yerine getirirken, verdikleri kararları, resmiyete geçirilmesi istenilen hususları defterlere kaydederlerdi. Bu defterlere yaygın ismiyle **şer’iyye sicili** denilmektedir. Şer’iyye sicilleri **Osmanlı Devleti’nin sosyal, iktisadi ve askeri tarihinin aydınlatılması açısından son derece önemli kaynaklardır.**

Geleceği sağlam temeller üzerine inşa etmenin yolu tarihi doğru okumaktan geçer. Geçmişine yabancı kalan, görmezden gelen, gerekli dersleri çıkarmayan milletlerin ilerleme kaydetmekte sorun yaşamaları kaçınılmazdır.

Tarih araştırmalarında, **“Ana Kaynak”** veya **“Birinci Elden Kaynak”** olarak isimlendirilen belgeler, çok büyük bir öneme sahiptir. Tarihimizin ana kaynaklarını, o günün çeşitli hususlara dair resmi evrakının bulunduğu ve korunduğu Devlet arşivlerinde bulabiliriz. Bunun yanı sıra çeşitli şehirlerimizin kütüphane ve müzelere de, bu kaynaklarımızın muhafaza edildiği yerler arasındadır. Bir tarihçi için arşiv belgesi vazgeçilmez bir öneme sahip olup, arşivlerimizdeki belgeler iyi değerlendirilirse, doğru sonuca ancak o zaman ulaşabilir ve tarihimizin karanlıkta kalmış bir çok noktasını gün ışığına çıkarabiliriz. Osmanlı devrine ait olan Şer’iyye Sicilleri ihtiva ettikleri bilgilerden dolayı, tarihimize ait bu ana kaynakların en önemlileri arasında bulunmaktadır.

Son yıllarda Türk tarihi üzerinde yapılan çalışmaların esas noktasını, sosyal ve iktisadi tarih üzerinde yapılan çalışmalar teşkil etmektedir. Bu bakımdan siyasi tarihin yanı sıra, askeri, kültürel, sosyal ve iktisadi yapı hakkında çok büyük bilgileri ihtiva eden Şer'iyye Sicilleri, bu araştırmalarda büyük önem kazanmıştır. Çünkü, Şer'iyye Sicillerinden ait oldukları yerde yaşayan halkın, **günlük hayatını, giyecek ve yiyecek fiyatlarını, çarşılarını, evlerini, camilerini, mahalle ve köylerini, örf ve adetlerini v.b. konularda durumlarını gösteren çok değerli bilgiler elde etmemiz mümkün olmaktadır.** (Yılmazçelik)

Bu nedenle kadı sicilleri, sadece hukuki alanda değil, siyasi, sosyal ve ticari alanda da son derece önemlidir.

Harput'un şer'iyye sicilleri ile ilgili olarak bugüne kadar tek başına ve çok kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Ancak, zaman zaman belirli dönemleri içeren şer'iyye sicilleri tez çalışmalarına konu edilmiş ve bu tez metinleri **YÖK'nun** internet sitesine yüklenmiştir. (**Ulusal Tez Merkezi bölümünde**) Bu çalışmalar **1600 -1800** dönemini kapsamaktadır.(Aksın)

Osmanlı'ya ilk geçiş tarihi olan **1516** ve ilk Harput sancak defteri tutulması **1518** yılına rastlamaktadır. Bu nedenle 1600 öncesi şer'iyye sicilleri ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır.

Belediye Başkanlığımızın bugüne kadar şer'iyye sicilleri ile ilgili olarak Fırat Üniversitesi tarafından yapılmış olan ekip çalışmaları ile bireysel olarak yapılan tez çalışmalarını tek elde toplayarak ve eksiklikleri tamamlayarak, yazılı veya dijital bir metin ortaya koymasını, dolayısı ile bu kaynağın Belediye Başkanlığı olarak sahiplenmesini arzu ediyoruz. Kaldı ki, bazı şehirler için yapılmış örnekler mevcuttur. Bu ve buna benzer bir çalışma düşünüyoruz. Bu çalışmaya Vakfımızın da destek ve katkı vereceğini burada belirtmek istiyoruz.

29. FIRAT ÜNİVERSİTESİ

Elazığ'da yükseköğretim, 1967 yılında açılan Yüksek Teknik Okul ile başlamış, 11.Nisan.1975'de "**Fırat Üniversitesi**" adıyla bugünlere gelmiştir.

Üniversite toplam **45 bin** dolayında öğrenci, **1.862** akademik, **1.511** idari personel ile eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Fırat Üniversitesi gibi köklü ve deneyimli bir ilim yuvasının şehre sosyo-ekonomik ve kültürel yönden daha fazla katkı yapmasını ve bilimsel çalışmalarını aktarmasını arzu ediyoruz. Ayrıca, Fırat Üniversitesi'nin bünyesinde "**Ziraat Fakültesi**" açılmasını diliyoruz.

30. İŞGEM (İş Geliştirme Merkezi)

Yeni girişimcilerin iş kurmalarını destekleyen, kolaylaştıran, işletmelerin başlangıç aşamalarında karşılaştıkları riskleri en aza indiren bir iş kurma modelidir.

Bu modele uygun olarak çalışan Elazığ İŞGEM Merkezi'nin özellikle tarım – organik tarım, su ürünleri ve turizm sektörlerinde çalışacak yeni ve genç girişimcilere faydalı olacağını düşünüyoruz. Zira, Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrasında değişecek dünyamızda ülkenin geleceği tarımda, suda, toprakta, ormanlarda ve denizlerde olacaktır. Gökdelenler karın doyurmayacaktır. Tarımda güçlü ülkeler önde olacaktırlar. Bu nedenle Elazığ İŞGEM'e büyük görev düşmektedir. İşsizliğin

yüksek düzeyde olduğu ilimizde onları, yeni bir açılım olan organik tarıma yönlendirme ve iş olanağı yaratmada öncü rol oynamalıdır.

Başarılı çalışmalar yapan Elazığ İŞGEM Merkezi'ne yeni dönemde büyük iş düşmektedir.

31. SONUÇ VE ÖNERİLERİMİZ

Yıllardır Elazığ'ın ekonomik kalkınması için konuşulup, tartışılan ve öncü olarak belirlenen sektörlerden **“TURİZM SEKTÖRÜ”** nün 2021 yılında öncelikli sektör olarak dikkate alınmasını istiyoruz. Dolayısı ile 2020 yılı hazırlık, eksiklik ve aksaklıkların giderilme yılı olsun. Bu nedenle;

A) İldeki turizm altyapısının yetersizliği ve eksikliği, buna ilaveten tanıtımdaki beceriksizliklerden dolayı bugüne kadar şehre gelen turist sayısı ilin sahip olduğu turistik potansiyelin çok gerisinde kaldığı görülmektedir. İle gelen turist sayılarına bakınca ve örneklerle karşılaştırıldığında ne kadar başarısız ve yetersiz olduğumuz görülecektir. İlin turistik zenginliği göz önüne alındığında ili ziyaret eden turist sayılarının potansiyelin çok altında olduğu görülmektedir. Son yıllarda, bu sorunların çözümü için ciddi ilerlemeler (özellikle konaklama alanında) kaydedilmesine rağmen, ilin turistik değerlerinin tanıtımı, hizmet sektöründeki işletmelerin yetersizliği ve sayıca azlığı, temizlik ve rehberlik hizmetinin önemsenmemesi gibi sorunlar halen devam etmektedir.

B) Yeni hedefimiz 2023 yılı için Elazığ'ın **“Türk Dünyası Kültür Başkenti”** seçilmesidir. Zengin Türk kültürünün dünyaya tanıtılması ve yaygınlaştırılmasını sağlamak, kültürel faaliyetlerin geniş kitlelere ulaştırılmasına katkı sunmak amacı ile kurulmuş olan **TÜRKSÖY**' un önerisi ile hayata geçen bir program çerçevesinde 2012 yılından beri her yıl Türk Dünyasından bazı şehirler **“Türk Dünyası Kültür Başkenti”** olarak seçilmektedir. Bugüne kadar 2013 yılında Eskişehir, 2018 yılında Kastamonu **“Türk Dünyası Kültür Başkenti”** olarak seçildiler. 2023 yılı için Elazığ'ın **“Türk Dünyası Kültür Başkenti”** seçilmesini hedeflemekteyiz. (**2023 yılında sıranın Türkiye'ye geleceği nedenle**) Bu nedenle oluşturduğumuz söz konusu projenin gerçekleştirilmesi konusunda gerekli desteğin verilmesini istiyoruz.

C) Harput'un tarihi ve kültürel dokusuna yakışmayan mekanlar bir an önce kapatılmalı, ya da uygun hale getirilmelidir. Ayrıca, tarihi ve kültürel zenginliklerimizin ziyarete açık ve temiz bir biçimde sunumu ve hizmet kalitesinin yükseltilmesini istiyoruz. Bugüne kadar koşulsuz devletin yanında olan ve her türlü destek veren Elazığ'ın bugünlerde hak etmediği bu olumsuz ortamdan çıkması ve kötü günleri atlatması için Turizm desteği verilmesini ve **“Turizm Teşvik Destekleri”**nden yararlandırılmasını talep ediyoruz.

i. 2634 Sayılı TURİZMİ TEŞVİK KANUNU ile turizm sektörüne sağlanan teşvikler aşağıda ayrıntılı olarak açıklamaya çalışacağız.

- Taşınmaz Malların Turizm Amaçlı Kullanımı (Arazi Tahsisi)
- Yurtdışı Turizm Fuarlarına Katılım Desteği
- Elektrik İndirimi
- Yabancı Personel ve Sanatkar Çalıştırılması
- Alkollü İçki Satışı

- Çalışma Saatleri
- Orman Fonuna Katkının Taksitlendirilmesi
- Orta vadeli ve düşük faizli kredi

Turizm sektöründe; bu Kanun ve diğer mevzuatta yer alan teşvik tedbirleri, istisna, muafiyet ve haklardan yararlanabilmek için Kültür ve Turizm Bakanlığından, turizm yatırımı belgesi veya turizm işletmesi belgesi alınması gerekmektedir.

Söz konusu belgeler, Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesi ve Niteliklerine ilişkin Yönetmelik ve Uygulama Tebliğ hükümleri doğrultusunda verilmektedir. Bu nedenle Elazığ' ın bu teşviklerden yararlanması için şehrin veya bölgenin turizm merkezi, kültür ve turizm koruma alanı ilan edilmesi gerekmektedir.

Mevcut işletmelerin kapasite artırımı veya tevsi ve modernizasyon yatırımlarında ise uygulanan teşvik ve desteklerden yararlanmaları mümkündür. Bu teşvik ve fekler ise şunlardır.

- Genel Destek Unsurları;
- KDV İstisnası
- Gümrük Vergi Mufafiyeti
- Vergi İndirimi
- SGK Primi İşveren Desteği

Hazar gölü etrafında bulunan kamu misafirlerinin özel sektöre uzun süreli olarak kiralanması ve göl etrafındaki arazi ve arsaların bölgenin turizm alanı ilan edilmek suretiyle turizme açılması ile bu teşviklerden yararlanılarak Sivrice turizm açısından cazibe alanı haline getirilebilir.

ii. KOSGEB Kapsamında Sağlanan Destek ve Hizmetler

Söz konusu destekler “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Destekleri Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir.

Yönetmelik ile KOSGEB tarafından geri ödemeli ve geri ödemesiz desteklerin sağlanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

KOSGEB tarafından proje, kredi-faiz, ar-ge-innovasyon gibi destekler verilmektedir. “KOSGEB Tarafından Verilecek Hizmetler ve Desteklerden Yararlanacak Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere İlişkin Sektörel ve Bölgesel Önceliklerin Belirlenmesi Hakkında Karar ”ın ekinde bulunan (1) sayılı listede desteklenecek faaliyetler arasında konaklama ve yiyecek hizmeti ile seyahat acentalarının faaliyetleri de yer almaktadır.

Söz konusu destekler Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli veya belgesiz KOBİ'lere verilmektedir. KOBİ ise 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon Türk Lirasını aşmayan girişimlere denilmektedir.

iii. Diğer Teşvik ve Hizmetler

Emlak Vergisi Muafiyeti :

Turizm İşletmeleri 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun "Geçici muafıklar" başlıklı 5 inci maddesinin (b) fıkrasında yer alan "Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu hükümleri dairesinde turizm müessesesi belgesi almış olan Gelir veya Kurumlar Vergisi mükelleflerinin adı geçen kanunda yazılı maksatlara tahsis ettikleri ve işletmelerine dahil binaları, inşalarının sona erdiği veya mevcut binaların bu maksada tahsisi halinde turizm müessesesi belgesinin alındığı yılı takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süre ile geçici muafiyetten faydalandırılır." hükümlerine göre işletmeler Emlak Vergisinden 5 yıl süreyle muaf tutulmaktadır.

- D) Bir "**Turizm Master Planı**" yapılmalıdır.
- E) Üniversitenin teorik ve uygulamalı olarak turizm sektörüne entegre edilmesi sağlanmalıdır.
- F) Turizmle ilgili okullarda öğrenim gören öğrencilerin mevcut tesislerde staj ve part time çalışmaları sağlanmalıdır.
- G) Uygulamalı Turizm Okul Projesi devreye sokulmalıdır.
- H) "**Turizm Rehberlik**" eğitimi gündeme getirilerek ivedilikle rehber yetiştirilmesine öncelik verilmelidir.

D) Uluslararası Hazar Şiir Akşamları

Şehirde çok kapsamlı bir sanat ve kültür etkinliği olarak bugüne kadar gelen ve uluslararası bir hüviyet kazanan "**Hazar Şiir Akşamları**" gibi bir etkinlik varken yeni arayışlar içine girmenin doğru olmadığı görüşüdeyiz.

1992 yılında başlatılan ve 2017 yılında 24'ncüsü yapılan "**Uluslararası Hazar Şiir Akşamları**" Türk Dünyası edebiyat çevrelerinin yakından tanıdığı uluslararası bir faaliyettir. Bu etkinlik kapsamında 2013 yılında "**Türk Dünyası Hizmet Ödülü**" verilmeye başlanmış, **K.K.T.C. Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Kırgız yazar Cengiz Aytmatov** gibi ünlü isimlere bu ödül verilmiştir.

Geçmiş büyük başarılarla dolu bu güzel faaliyet şehir için bir hikaye oluşturmuş iken, niye bitirmeye çalışıyoruz. Bu kültürel etkinliğin yine uluslararası düzeyde ses getirmeye ve daha da popüler hale gelmesinde kararlı olmalıyız. Elazığ "**Şiirin Başkenti**" ünvanı ile anılırken 2 senedir yapılmayan "**Hazar Şiir Akşamları**" nın yeniden hayata geçirilmesi, gerekirse formatında veya içeriğinde değişiklikler yapılarak bu organizasyonun sürdürülmesini arzu ediyoruz.

- J) Şehrimize bir marka olarak kattığımız, Vakfımızın eseri olan "**Harput Senfonisi**" ve Harput ile ilgili UNESCO sürecinin iki değerli bir marka olarak artık şehir tarafından da sahiplenilmesini ve şehrin tanıtımında kullanılmasını arzu ediyoruz. Önümüzdeki süreçte buna "**Türk Dünyası Kültür Başkenti**" markasını da ilave ederek bu prestij ağını genişletmeyi hedeflemekteyiz.

Vakıf olarak şehir adına gerçekleştirmeye çalıştığımız projelerle bu önemli amaçları hedeflerken, “Elazığ Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü” nün 2019 yılında çıkardığı “**Elazığ Gezi Rehberi**” nde “**Harput Senfonisi**” ve “**Harput UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi**”nde yer aldığı bilgilerine hiç ama hiç yer verilmemesini hayretle karşılıyor ve son derece üzülünüz.

Oysa, 2017 yılında Elazığ Belediye Başkanlığı ile ortak geliştirdiğimiz bir proje ile Harput’un “UNESCO Dünya Miras Listesi” ne aldirmek için yüz yıldır gerçekleştirememiş bir hedefi 14 ay gibi kısa bir sürede sonuçlandırarak 02.05.2018 tarihinde Harput’u “**UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi**”ne kabul ettirdik. Bununla ilgili olarak 2017 yılında UNESCO’nun Paris’teki merkezinde **Prof. Dr. ilber Ortay’ının da** katıldığı “**Harput Konferansı**”nı gerçekleştirdik. Bütün bu yaşanmış olayların hiç bir değeri yokmuş gibi, şehrin tanıtımında yer almamış olması ilginçtir. Diğer yandan şehrin hiçbir yerinde “**UNESCO**” tanıtımını içeren bir işarete bile rastlamıyoruz. Oysa, UNESCO listesinde yer alan bir sürü mekan bunu bir fırsata dönüştürürken, bizim bu konudaki duyarsızlığımız anlaşılır gibi değil.

Aynı şekilde, “**Harput Senfonisi**” Türkiye’de kendi kulvarında bir ilk iken bunu şehir adına öne çıkarmamanın mantığını bir türlü anlamıyoruz.

Şehrin tanıtımında son derece önemli olan ve gezme amacı ile gelen her kesin elde edip, inceleyeceği şehirle ilgili “**Gezi Rehberi**”nde Elazığ’a ait bir marka değeri olan “**UNESCO**” ve “**Harput Senfonisi**”nden hiç söz edilmemesini anlamakta zorluk çekiyoruz.

Ayrıca, Gezi Rehberinde; şehirde yaşanmış uygarlıklardan bize miras kalan tarihi ve kültürel varlıkların bütünüyle yani tamamının da yer almadığını üzülenek belirtmek istiyoruz. Bu nedenle doğru ve kapsamlı bir çalışma ile yeni bir “**Gezi Rehberi**” düzenlenmesini arzu ediyoruz.

K) Kültür ve Sanat Kurulu Kurulması

Vilayet bünyesinde; bir Vali yardımcısı başkanlığında, Vakıf Yönetim Kurulu Üyemiz “**Devlet Sanatçısı**” sayın Mustafa Turan, İl Kültür ve Turizm Müdürü, Belediye Kültür Müdürü, Devlet Klasik Türk Müziği Koro Müdürü ve Manas Kültür Evi’nden sayın Şener Bulut’tan oluşan “**İL KÜLTÜR VE SANAT KURULU**” kurulmasını öneriyoruz.

Altı üyeden oluşacak kurulun, şehirde yapılacak sanat ve kültür organizasyonlarının planlanması, koordinasyonu ve yürütülmesini üstlenerek aktif rol oynamasını arzu ediyoruz. Kurul bir şekilde şehir yönetimine danışmanlık yapacak, proje üretecek ve yapılacak organizasyonları yürütecektir. Bu kurul faaliyete geçerse, düşündüğümüz ve önerdiğimiz bir çok projenin gerçekleştirilmesi daha kolay olacaktır.

L) KENT KONSEYİ

Belediyeler Kanununun 76’ncı maddesinde; kent konseyinin çalışmaları kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinde yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır şeklinde açıklanmış, daha sonra oluşumu anlatılmış ve kent konseyinde oluşturulacak görüşler belediye meclisinin gündemine alınarak değerlendirileceği belirtilmiştir.

Kent konseylerinin çalışmaları bir yönetmelikle düzenlenmiş, bu yönetmelikte, kent yönetiminin oluşumu, yönetim ilkeleri, organları, görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esasları açıklanmıştır. (3.7.2005 tarihli yönetmelik) Yönetmeliğin 8’nci maddesinde, kent konseyinin nasıl oluşacağı yer almaktadır.

Bakıldığında, önemli işlevleri olan kent konseyi bazı şehirlerimizde etkin ve yönlendirici faaliyetleri ile aktif rol oynamaktadır. Oysa, şehrimize baktığımızda kent konseyinin yeterli ve ses getiren fazla çalışmaları olmadığını görmekteyiz. Bu nedenle önerimiz; kent konseyinin daha aktif çalışmalar yapması ve özellikle oluşumunda Elazığ dışındaki Sivil Toplum Kuruluşlarından da temsilcilerin bu konseyde yer almalarının sağlanmasıdır.

Özellikle siyasi anlayışlar dışında, gerçek anlamda şehir için yönetmeliğin 1'nci maddesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda hizmet yürütecek yeni bir kent konseyi oluşumu istiyoruz. Bu konuda Belediye Başkanımıza seslenmek istiyoruz. Göstermelik oluşumlar yerine şehir için çalışacak, proje üretecek ve faydalı işler yapacak yeni Kent Konyesinin oluşturulmasını ve Vakfımızın da burada temsilci bulundurulmasını talep ediyoruz. 2021 yılında yapılacak seçimde bu önerilerimizin dikkate alınmasını arzu ediyoruz.

M) ELAZIĞ'daki Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

Bilindiği gibi Sivil Toplum Kuruluşları (STK) son çeyrek asırdır, yönetim katmanlarının vazgeçilmez örgütlenme biçimi olarak hayatımızda yer almaktadır. Bizdeki yaygın adıyla dernek, Vakıf ve platformlar, adeta toplumun örgütlenme beceri ve kalitesinin göstergesi durumundadırlar. STK'lar halkın kendi isteği ile katılımı esasına dayandığından, topluma mal edilmesi istenen proje veya düşüncelerin daha verimli bir biçimde hayata geçirilmesini sağlayabiliyorlar.

Ancak, günümüzde bu kuruluşların nicelikten çok nitelik sorunları vardır. Bunların dışında ayrıca katılımcılık sorunu yaşanmaktadır. Genelde kısır bir döngü içinde verimi ve etkisi düşük yapılar görmektediriz.

Elazığ'da cami koruma ve yaşatma dernekleri ile okul aile birlikleri hariç, yaklaşık 750 sivil toplum örgütü olduğunu öğrendiğimizde hem şaşırдық ve hem de üzüldük. Zira, bu kadar STK'nın üye sayıları bir tarafa, sadece ortalama 10 kişi yönetici sayıları (yönetim-denetim ve disiplin kurulları olarak) üzerinden $(10 \times 750) = 7.500$ kişi (Bunun yarısının faal olduğunu düşünürsek en az 3.750 kişi) ile bu şehre hizmet etmek, şehrin sorunlarını dile getirmek, çözüm yolları aramak mümkün iken, bunların büyük bir çoğunluğunun hiç bir şey yapmadan, adeta ses çıkarmadan orada durmalarını anlamakta zorluk çekiyoruz.

Bunları gördüğümüzde bu şehrin neden bu hale geldiğini anlamak daha da kolaylaşıyor.

Toplum için üretmek ve toplum adına faydalı hizmetler gerçekleştirmeyi hedef alarak, Elazığ'daki STK'ların şehir için gündeme gelecek projelerde birliktelik yaratmalarını ve Elazığ dışındaki STK'larla dialog oluşturmalarını istiyoruz. Biz Vakıf olarak, bunu zaman zaman bir kısım projelerimizde uygulamaya çalıştık.

Vakıf olarak bugüne kadar, Elazığ'la bütünleşerek projeler üretmeye çalıştık. Açılan kampanyalara destek verdik. Elazığ'dan Ankara'ya giden yüksek okul öğrencilerine karşılıksız burs verdik. Özetle, bir STK'nin yapması gereken şeyleri yaparak Elazığ adına faydalı hizmetler yürütmeye çalıştık.

Elazığ'ın nüfusu kadar bir nüfusun Elazığ dışında yaşadığı gerçeğini de dikkate alarak bu birlikteliğin doğru bir biçimde ve zaman zaman proje bazında gündeme getirilmesini arzu ediyoruz. Bu konuda şehir yönetimine yardımcı olmaya hazır olduğumuzu belirtmek istiyoruz.

- N) Sadece ünlü "Öküzgözü ve Boğazkere" üzümlerini değil, bu üzümlerden üretilen ünlü şarabımızı da tanıtmalıyız.

- O) Etrafı baraj gölleri ile çevrili olan ilimiz bölgenin “**Su Sporları Merkezi**” haline getirilebilir. Bu potansiyeli her nedense bugüne kadar fırsata çeviremedik. Turizm ile birlikte bu olanağı da iyi değerlendirmeliyiz.
- P) Bölgede mevcut termal kaynaklarımızı sağlık turizminde kullanma fırsatı var iken, bu potansiyeli de göz ardı etmişiz. Oysa, Elazığ ili hidromineral kaynaklar açısından oldukça zengindir. Bunlar; (Yiğit & Çağlayan, 1997)

- **Mürüdü (Sarılık Çeşmesi) Suyu,**
- **Yurtbaşı (Hoğu) Maden Suyu,**
- **Perçenç Suları,**
- **Gümüşkavak (Hırhırık) Maden Suyu,**
- **Korucu Maden Suyu,**
- **Etminik Maden Suyu,**
- **Kolan Kaplıcaları (Karakoçan) ,**
- **Buban Hame Kaplıcası (Palu),**
- **Payamlı Köyü İçmecesi (Kovancılar),**

Şehir bu mevcut avantajı bugüne kadar hiç değerlendirmemiş, ne hikmet ise görmemizden gelmiştir. Şimdi turizm hareketi ile bu potansiyeli fırsata dönüştürebiliriz.

- Q) Hazar Gölü'nün etrafında yer alan kamu kuruluşlarına ait tesisler sınırlı sayıda kullanıcıya hitap etmektedir. Bu tesislerin özelleştirilerek tüm halkın hizmetine sunulması ve turizme açık hale getirilmesi uygun olacaktır. Ayrıca, buradaki tesislerin sayıca ve kalitece artırılması iyi olacaktır.
- R) Tüm bölgedeki tarihi ve kültürel değerleri tanıtıcı renkli resimlerin ve açıklamaların yer alacağı ofset baskılı bir **tanıtım kataloğunun** oluşturulması iyi olacaktır.
- S) Şehirde ve Harput'ta yörenin zengin mutfağını tanıtacak, özellikle hijyen ortamlar ve nitelikli lokantaların açılması arzu edilmektedir. Mekanların oluşturulmasında bölgenin tarihi ve kültürel dokusu göz ardı edilmemelidir.
- Ş) **Palu, tarihi geçmişi ve sahip olduğu tarihi ve kültürel varlık zenginliği ile “UNESCO Dünya Miras Listesi” ne girmeyi hak etmektedir.**

Gelin şimdi de PALU'nun UNESCO süreci için birlikte gayret sarfedelim.

- T) Tarihi varlığımız, sanat ve kültürümüzün yanısıra, müziğimizi ve mutfağımızı, geleneksel el sanatlarımızı yeteri kadar tanıttığımızı düşünmüyoruz. Oysa, bu zengin değerlerimizi tanıtarak şehrimizi öne çıkarmak ve hikayelerimizi anlatmak mümkün olacaktır. Herkes kendine bir hikaye bulmaya çalışırken, biz ne yazık ki, var olan hikayelerimizi anlatmayı beceremiyoruz.

Elazığ köklü ve zengin bir musiki birikimine sahiptir. Şarkı ve türkülerin çoğunluğu yörede yaşanan olayları konu almış veya bu olayların sonucunda ortaya çıkmıştır.

Geleneksel müziğimizin ilk defa kapsamlı olarak çok sesli senfonik orkestraya uyarlanması için notaya alınmasını sağlayan Vakfımız bugüne kadar bu konuda ceraretle bir adım atmıştır. Uzun süren bir çalışma sonucu ortaya çıkan “**Harpur Senfonisi**”nin Elazığ-Harpur musikisi için bir milat olduğunu düşünürüz.

Geleneksel müziğimizin dünyaya tanıtılmasında türkülerimizin ve oyun ezgilerimizin senfonik düzenlemeleri büyük bir önem taşımaktadır. “Harpur Senfonisi” de bunun ilk örneklerinden birisidir. Bugüne kadar yaptığımız 6 konseri “**Adana-Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası**” ve **Devlet Operası sanatçıları** ile gerçekleştirdik. Eser Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfımıza ait olup, bu konserleri kendi olanaklarımızla yapmaya çalıştık. Zaman zaman destekler almış olmakla beraber her nedense şehrin yeteri kadar ilgisini sağlayamadık. Oysa, tanıtım için iyi bir marka yaratmış olmamıza rağmen şehrimizin olayı sahiplenmemesini anlamış değiliz.

“**Harpur senfonisi**” ile tanıtım hedefini büyütme amaçlıyoruz. Vakfımız bu eserle Dünya’ya açılma fırsatı yaratmış olmasına rağmen şehrimizin bu avantajı niye kullanmadığını anlayamıyoruz. Gelin bu eserle Elazığ ve Harpur’u Dünyaya açalım. Bu amaçla başlattığımız çalışmalara destek verilirse bugüne kadar düşünülmemiş ve yapılmamış bir çok hedefi gerçekleştirmemiz mümkün olabilecektir. Hedefimiz yurt dışı. Hayalimiz ise **Antalya – Aspendos**’ da bir konser gerçekleştirmek. Daha sonra **Amerika, İtalya ve Almanya** gibi ülkeler sırada. Bunlarla ilgili girişimlerimiz var. Bu nedenle şehrin sadece yanımızda olmasını istiyoruz.

- U) Harpur özelinde yaşanmış ve ünlenmiş birçok ilişkiye konu olmuş, aşk, ihanet, komşuluk, insanlık ve evrensel değerleri içeren şarkı ve türkü gibi eserlerimizin **temsil, müzikal, rapsodi** veya **operet** şeklinde sahnelenmesi bugüne kadar fazla düşünmediğimiz veya yapmaya cesaret edemediğimiz konulardır. Yapılması gereken tek şey, yaşanmış, şarkı ve türkülere konu olmuş bu hikayelerin, tozlu raflardan çıkartılarak dünyanın gözü önünde sergilenmesidir. Bunların gün yüzüne çıkartılması ayrıca, tarihi, insani ve vatani bir görev olarak da düşünülmesi gerekir. Bu çalışmalar, **sahne eseri** olabileceği gibi, **edebi eser** haline de getirilebilir. İletişimin öne çıktığı dünyamızda en önemli tanıtımın sanatsal yapım ve eserlerle yapılacağı unutulmamalıdır. Bunun son örneği; **sanal (Dijital) tur programlarıdır. Bu modelde, şehirlerin tarihi ve kültürel varlıkları, hikayeleri mekana özgü müziklerle harmanlanarak dijital ortamda sunulmaktadır.**

Yirminci yüzyılın başında Dünya’daki kargaşalara sahne olan mekânlardan birisi de Harpur’dur. Orada yaşanan ve türkülere konu olan hikayeler o kadar edebi ve sanatsal içeriklere sahiptir ki, bunlara sahip çıkılması halinde ortaya büyük seneryoların çıkacağını düşünürüz. Özellikle farklı kimliklerin ilişkilerinde yaşanan aşk, dostluk, iyi komşuluk ve insanlık ilişkileri iyi değerlendirilmelidir. Böylece bu çalışmalar konu ile ilgili ülkemizin yaşadığı olumsuzlukları ortadan kaldırmada da faydalı olacaktır.

Bu konuda deneyimli hemşehrilerimiz olduğu ve bu tür çalışmalara yardımcı olacakları hususunu özellikle belirtmek istiyoruz. Önümüzdeki süreçte bu tür programlar için proje geliştirmeyi planlıyoruz.

- V) Daha önceki Belediye yönetimi tarafından başlatılan ve şehirdeki parklara Elazığ dışında yaşayan başarılı ve ünlü hemşehrilerimizin isimlerinin verilmesi uygulaması çok başarılı olmuş ve ses getirmişti. Bu uygulamanın devam ettirilmesinde yarar görürüz. Böylece bir taraftan bu hemşehrilerimiz onure edilmiş ve diğer taraftan şehirle ilişkileri koparılmamış ve şehre aidiyet bağları güçlendirilmiş olacaktır. Ayrıca, şehrin tanımında da kendilerinden yararlanma fırsatı sağlanacaktır. Bu hemşehrilerimizin deneyimlerinden ve ticari ilişkilerinden de şehrimiz adına edinimler sağlanabilir.

W) 11-14 Nisan/2019 tarihlerinde TURSAB Seyhat acentaları ile şehrimizi tanıtmak için organize ettiğimiz etkinliğin ardından Türkiye’de bulunan yabancı ülkelerin büyükelçilerini Elazığ’a davet projemizi, koronavirüs (covid-19) salgınının son bulmasından sonra hayata geçirmeyi düşünüyoruz. Ancak, bunun için daha önce belirttiğimiz turizm alt yapısındaki sorunların giderilmesi ve özellikle “**Rehber**” sorununun çözülmesi gerekmektedir.

X) Yeni Bir düzenin Kurulması Kaçınılmaz Gözüküyor

Dünyanın asla eski dünya olmayacağı iddia ediliyor. Pandemi ile birlikte tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gıda rejimi ve güvencesi sorgulanmaya başlandı. Türkiye’nin tarım ürünleri üretimi ve gıdada kendi kendine yeterliliği, halkın koronavirüs (Covid-19) salgınından sonra gelen en duyarlı olduğu temel konu haline aldı. Dolayısı ile yeni bir hikaye doğdu. “**Kendi kendine yetebilme**” sloganı dünyada yeni yönetim şekilleri ortaya çıkardı. **Küreselleşmeden yerleşmeye** doğru yeni yatırım öncelikleri değerlendirilecek. Bu durum, önemli ölçüde küreselleşme politikalarına darbe vuracak, bundan sonra ülkeler kendi ihtiyaçlarını sağlamak için yeni hedefler belirleyeceklerdir. Böylece ülkeler kendi ihtiyaçları için kendi topraklarında üretim yapma konusunda daha egemen bir politika izleyeceklerdir. Yaşanan süreç bir kez daha göstermiştir ki, “**tarım, beslenme ve gıda**” stratejik bir konuma gelmiştir. Bitkisel ve hayvansal üretimin artırılması hedeflenmekte, özellikle tüm arazileri üretime kazandırmak amacı ile projeler geliştirilmektedir. Bizim de şehir olarak bu gelişim ve değişime hazır olmamız gerekiyor. Bu nedenle alınacak tedbir ve teşviklerden Elazığ’ın da yararlanmasını istiyoruz.

“**BM Dünya Gıda ve Tarım Örgütü**” önümüzdeki yılların olası kıtlık dönemi olacağına işaret ediyor.

Bu gelişmelerin ışığı altında bizim de kaybedeceğimiz ne 1 santimetrekare toprağımız ve ne de boşa akacak bir damla suyumuz olmamalıdır. Aksine bunları korumayı ve artırmayı hedeflemeliyiz. Dolayısı ile tarım, gıda, hayvancılık, su ürünleri stratejik sektörler olarak şehrin gündeminde olmalıdır.

Yeni bir düzen kurulurken, halkın yararını gözeten yeni bir tarım planlanması oluşturulmakta olup, bizim de şehir olarak buna duyarsız kalmamamız gerekiyor. **Yeni slogan daha çok ÜRETMEK.**

Y) Yaşanan deprem felaketi sonrası ve ayrıca koronavirüsü (Covid-19) salgını nedeniyle Elazığ ayrıcalıklı “**Teşvik Tedbir**” lerinden ve “**Devlet Destekleri**”nden yararlandırılmalıdır. Bundan ötürü ;

- Esnafın banka kredileri yeniden yapılandırılmalıdır. Ayrıca yeni kredi kaynağı açılarak bu kapsamda “Kredi Garanti Fonu” devreye sokulmalıdır.
- Vergi ve SGK primlerinin bütün sektörler için 1 yıl süreyle ertelenmesi sağlanmalı, bunun yanı sıra duran sektörler için canlandırma talepleri gündeme alınmalıdır.
- Taleplerin durduğu işletmeler için zorunlu olarak KDV ödemelerinin yine 1 yıl süre ile ertelenmesi ve geçici vergi de ise birinci, ikinci, üçüncü dönemlerin alınmaması sağlanmalıdır.
- Koronavirüs salgını nedeniyle tüm ülke bazında gündeme getirilen ekonomik paket içerisinde, esnaf ve sanatkarların Halkbank’ a olan kredi borçlarının, Nisan, Mayıs ve Haziran anapara ve faiz ödemelerinin 3 ay süre ile ve faizsiz ertelenmesi bulunuyor. Ayrıca, bazı sektörler için KDV, Muhtasar ve SGK primlerinin tevfiği Nisan, Mayıs

ve Haziran ödemeleri 6'şar ay erteleniyor. Gelişmelerden olumsuz etkilenen ve likidite ihtiyacı olan firmalar ve KOBİ'lere kredi önceliği sağlanıyor. İşini durdurmak zorunda kalan işletmeler için kısa çalışma ödeneği devreye sokuluyor.

- Mart ve Nisan 2020 sonuna kadar verilmesi gereken gelir ve kurumlar vergisi beyanname verme ve ödeme süreleri ertelenmektedir. Ayrıca Elazığ'daki tüm sektörler için 2020 yılı içinde verilmesi gereken KDV ve Muhtasar vergilerle ilgili beyanname verme ve ödeme süreleri de ileri bir tarihe ertelenmelidir.
- İşini durdurmak zorunda kalan işletmeler için kısa çalışma ödeneği devreye sokuldu. Günlük kısa çalışma ödeneği; sigortalının son 12 aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brut kazancının %60' ıdır. Bu şekilde hesaplanan kısa çalışma ödeneği miktarı, aylık asgari ücretin brut tutarının %50' sini geçemez. Bu durumda asgari ücretli bir çalışan 1.765 TL civarında bir ödenek alabilecektir. Kısa çalışma ödeneğinin süresi 3 ayı aşmamak kaydıyla kısa çalışma süresi kadardır. Dolayısı ile faaliyeti kısmen veya tamamen duran işletmeler Türkiye İş Kurumuna müracaat ederek bu ödenekten yararlanabilirler.
- Tarım, hayvancılık ve su ürünleri ile turizm sektörleri, teşvik desteklerinden özellikle Hazine arazilerinin, su bölgelerinin bedelsiz ve uzun süreli tahsisinden yararlandırılmalıdır. Bölgede bulunan Hazine arazileri tarımsal ürünler, meyve ve sebze yetiştiriciliği için uygun topraklardır. Öncelikle, bu alanlar kesinlikle imara açılmamalı ve tarımsal üretim amaçlı 49 yıllığına kiralık olarak tahsis edilmelidir. Kiralama şartı olarak, verilen arsa ve arazilerde ne yetiştirileceği ve nasıl kullanılacağı gibi üretim şerhleri konulmalıdır. Yeni geliştirilen politikalarla, üretime, ihracata ve istihdama dayalı ekonomi medolinin hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Son günlerde sık sık; Hazine'ye ait atıl arazilerin tarıma açılacağı ifade ediliyor. Daha da ileri gidilerek **“Evinizin önünde küçük bahçeleriniz varsa onları ekin. Bir karış toprağı değerlendirmemiz lazım.”** diye demeçler var. Bu nedenle hükümet politikası olarak da desteklenen bu teşviklerden yararlanmalıyız. Ayrıca;
 - o **Tarımda yıldız (marka) şehir olmayı hedeflemeliyiz.**
 - o **Uzun vadeli plan yapmalıyız.**
 - o **Tarımsal üretim seferberliği başlatmalıyız.**
 - o **Ürün planlaması yapmalıyız.**
 - o **Ekilmedik bir karış toprak bırakmamalıyız.**
 - o **Böylece ekilebilir arazi sayımızı arttırmalıyız.**
 - o **Hazineye ait atıl alanları tarım üretimine açmalıyız.**
 - o **Kalkınma Ajansı ve İŞGEM'in desteklerini sağlamalıyız.**
 - o **Genç ve işsiz kesimi sektöre yönlendirmeliyiz.**
 - o **Sonuç olarak, yeni dönemi fırsata dönüştürmeliyiz.**
- Tarım sektöründe **kooperatifçilik** ve **ortak girişimcilik** öncelikli olarak teşvik edilmeli ve böylece çok sayıda kişinin sektörü kanalize edilmesi sağlanmalıdır.
- Korona virus salgını sonrası görüldü ki, tüm gıda ürünlerinde hijyen önemli faktörlerden biri. Tüm Anadolu'da olduğu gibi yöresel ürünlerin satıldığı iş yerleri ve gıda pazarları Elazığ'da da önemli bir yere sahip. Toplum sağlığı için bu tür iş yerlerinin ürünleri artık açıkta değil de cam koruyucular içinde sergilenmesi, bu ürünlerin maruz kalacağı olumsuz etkenlerden korunması açısından önem arz etmektedir.

25. SONSÖZ

Bölgemiz Tarih ve Kültür Fıskırıyor. Ancak Biz Bu Hazinesimizin Değerini Bilmiyoruz ve Tanıtamıyoruz.

Özetle, bugüne kadar yaklaşık 10-15 yıllık süreçte konuşma dışında fazla bir şey yapmadan buralara geldik. Gözümüzü açıp etrafımıza bakmanın vakti geldi de geçti. Malatya, Diyarbakır, Urfa ve Mardin uçuştu gitti. Tunceli ve Bingöl de geldiler ve bizi yakaladılar.

Şimdi yaşadığımız olumsuzlukları fırsata çevirmenin zamanı. Bunun için çok iddialı olmak veya büyük hedefler koymaya gerek yok. Önerimiz, 2020 yılında sadece turizm alt yapısı hazır bu şehri turizme her yönü ile hizmet verecek bir hale getirmek ve mevcut potansiyelimizi iyi ve doğru bir biçimde değerlendirmektir. Yeni şeyler icat etmeye veya yapmaya gerek yok. Bunun için işe eksikliklerimizi tamamlamak ve yanlışlarımızı düzeltmekle başlayalım. Öncelikle, ili cazip kılan özelliklerin yani potansiyelin doğru bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir. İldeki tarihi ve kültürel değerlerimizi tanıtmaya noktasındaki eksikliğimiz ilgili kamu kurumları ve STK'lar arasındaki koordinasyonsuzluktur. Ancak, tekrar altını çizerek söylemek istediğimiz tek şey; bunun ciddiye alınması ve konunun şehrin bütün paydaşları ile üstlenilmesidir. **Valilik, Belediye Başkanlığımız, Milletvekillerimiz, Üniversitemiz, Ticaret ve Sanayi Odamız ve STK'larımız** ile birliktelik oluşturmanın zamanı geldiğini hatırlatmak istiyoruz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, kaynak kullanımında önceliklerin belirlenmesi her zaman önemli olmuştur. Kaynakların önceliklerine göre tahsisi özellikle kriz dönemlerinde karar vericilerin kararlarını daha açık bir şekilde gün yüzüne çıkmasını sağlıyor. Bu nedenledir ki, bu dönemde ortaya koyduğumuz önerilerimizin değeri bir kat daha artmaktadır. Dolayısıyla kriz fırsata dönüştürülebilir diye düşünüyoruz. Bu bağlamda önümüzdeki süreçte şehrimizin ekonomik açıdan değerlendirebileceği birkaç sektör seçeneğini ortaya koymaya çalıştık. Burada dikkat edilmesi gereken bu önerilerimizin kısa vadeli bir zaman dilimi için değerlendirilmesidir. Ayrıca il de zaten var olan mevcut bir potansiyelin daha verimli bir kullanıma hazır hale getirilmesidir.

Özellikle organik tarım ve su ürünleri sektörleri açısından bölgenin teşvik tedbirlerinden yararlandırılarak Elazığ'ın bu konuda marka bir şehir haline gelebileceği düşünülürse siyasi iradenin devlet desteği verilme konusunda çabası gündeme getirilmelidir. Bunu Elazığ açısından bir "**Tarım Reformu**" olarak değerlendiriyoruz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, ilimizde en çok üretilen ve şarap üretiminde kullanılan "**Öküzgözü ve Boğazkere**" üzümleri dünya çapında bir üne sahiptir. 2019 yılında Türkiye'nin tarım ihracatının yaklaşık 18 milyar dolar, Fransa'nın ise dünyaya sadece şarap ihracatının 10 milyar dolar olduğu dikkate alınırsa elimizdeki fırsatı nasıl değerlendirmedikimiz ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, şarap katma değeri çok yüksek bir ürün olması nedeniyle dikkati çekmektedir.

Bu şehrin bir çok hikayesi olmasına rağmen, şehirde tespit edilen olumsuz görüntüler hikayenin önüne geçmektedir. Şimdi yapılacak şey; 2020 yılında tespit edilen eksiklik ve yanlışlıkların düzeltilmesi ve seyahat acentaları ile daha önce başlatmış olduğumuz diyalogun tekrar başlatılarak 2021 yılı için şehirde bir turizm seferberliği yaratılmasıdır.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bu aşamada ve kısa vadede çözüm olarak gördüğümüz "**Turizm Sektörü**" nün öne çıkarılması ve Devletimizin de desteğini alarak, önerdiğimiz sektörlerde "**Teşvik Tedbirleri**"nden yararlanmak suretiyle Elazığ ekonomisinin canlandırılmasını arzu ve temenni ediyoruz. Ancak, her nedense, ilimiz Devletçi yapısı ve her zaman ona bağlılığı ve öne çıkan duruşu ile bugüne kadar hakettiği karşılığı tam olarak alamamıştır. Daha geçen gün Tarım ve

Orman Bakanlığı'nın "Ücretsiz Tohum Desteği" programına her zaman olduğu gibi Elazığ dahil edilmemiştir. Bu tür dışlayışlar alışkanlık haline getirilmiş, şehrimiz Devlet yardım ve desteklerinden yeteri kadar yararlanmamıştır. Bu tür uygulamaların son bulmasını diliyoruz.

Bütün bunların dışında daha önce de belirttiğimiz gibi "UNESCO" sürecinin, Elazığ'ın "Türk Dünyası Başkenti" seçilme hedefinin ve "Harput Senfonisi" eserinin şehrin tanıtımında marka olarak değerlendirilmesini ve bunlara ilaveten yeni markalar yaratılmasını arzu ediyoruz.

Bir açık hava müzesi olan Harput ve Elazığ'ın ilçeleri ile birlikte yörede yer alan tarihi ve kültürel varlıklara daha önceki bölümlerde (11. – 20. Bölüm) yer vermiştik. Görüldüğü gibi, çok sayıdaki tarihi ve kültürel varlık şehrimizin ne denli bir zenginliğe sahip olduğunu göstermektedir. Eski bir kültür ve uygarlık merkezi olan bu bölgenin, bu varlıklarla iyi tanıtılması ve şehrin turizmüne daha etkin bir şekilde kazandırılmasını istiyoruz.

Sonuç olarak; Elazığ uzun bir kıyı şeridinde, uygun bir iklime ve ulaşım imkanlarına sahip olmasının yanında, zengin bir tarihe, arkeolojik değerleri ve kendi özgü kültür hazinesi ile yüksek bir turizm potansiyeline sahiptir.

Bu açıdan ortaya koyduğumuz görüş ve önerilerin önemsenmesini ve turizm sektörü için dikkate alınarak değerlendirilmesini istiyoruz.

Ayrıca, burada tesbit etmeye çalıştığımız hata ve eksikliklerin giderilmesi ve önerilerin uygulanması açısından İl Kültür ve Turizm Müdürü ile İl Tarım Müdürüne büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Kamu Yatırımları önemlidir. Ancak bundan daha önemlisi Elazığ'ın Devletin vereceği "Teşvik Tedbirleri"nden çok daha fazla ve maksimum ölçüde yararlandırılmasıdır. Bu nedenle şehir yönetimine ve Milletvekillerimize büyük iş düşmektedir.

Buradan 2023 çağrısı yapıyoruz.

HARPUT'un Türk tarihinde ve Elazığ'ın tarihinde oynadığı rolün hem ulusal hem de uluslararası platformda hak ettiği yeri alması için 2023 yılında planlanması düşünülen yılı HARPUT YILI olarak değerlendirilmesini öneriyoruz. Bu çerçevede üzerinde durulması gereken noktaları özetle aşağıdaki gibi sıralamak istiyoruz:

- 1) 2023 YILINDA ELAZIĞ, "TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ" SEÇİLSİN.**
- 2) 2023 YILINDA HARPUT "UNESCO DÜNYA MİRASI" KESİN LİSTESİNE SEÇİLSİN.**
- 3) 2023 YILI "HARPUT YILI İLÂN EDİLSİN"**
- 4) ELAZIĞ'I TARIMDA VE TURİZMDE MARKA ŞEHİR HALİNE GETİRELİM.**
- 5) COĞRAFYAMIZDA YAŞANMIŞ UYGARLIKLARI VE ONLARDAN GERİYE KALAN TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRASI DÜNYAYA İYİ TANITILIM.**

GELİN HEP BERABER BU HEDEFLER İÇİN BİRLİKTE YÜRÜYELİM.

GEÇ HİÇTEN İYİDİR.

KAYNAKÇA

- Altaş T Y (2020) Piri Projesi
- Aksın A (Prof. Dr.)
- Aydoğmuş G (1992) Aktopraklar Üzerinde Bir İlçe - AĞIN
- Bayındır C (15 Nisan 2019) Yazısı
- Çağlayan A Baskil Makalesi
- ELAZIĞ Kültür ve Tanıtma Vakfı Dergisi(2018) HARPUT UNESCO DÜNYA MÜRASI GEÇİCİ LİSTESİNE ALINDI. ELAZIĞ Kültür ve Tanıtma Vakfı Dergisi 29(Sayı:49) Temmuz 2018: 1-53.
- Fırat Kalkınma Ajansı (2016) Elazığ ili Destek ve Tanıtım Stratejisi
- Haykır Y (Dr.) (2017) Atatürk ve Elazığ
- İl Kültür Turizm Müdürlüğü Gezi Rehberi (2019)
- Karpat K. H. (2010), Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Timaş Yayınları İstanbul; s 437.
- Keleştimur B (2005)
- Kıyak A (Yrd. Doç. Dr.) (2012) Elazığ ve Yöresinde Ziyaret Yerleri
- Kızıroğlu İ (2019) Ekolojik Potpuri 2. Sarıyıldız Ofset, Ankara, 320 s.
- Peker K (2019) Elazığ ve İlçeleri Ekonomik Değerlendirme Raporu
- Richard G. H. - Harput
- Solak A(Ed.)(2017) Elazığ İli Sosyal Analiz Çalışması. HEGEM Yay.: 66, Ankara, 251s: s.13.
- Sunguroğlu İ (1958-1968) Harput Yollarında
- Yılmazçelik İ
- Yiğit A & Çağlayan H (1997) Turizm Kültür ve Tabiat Varlıkları Sektörü. Rapor.
- <http://www.uzakyollara.com> (2015) Hakan

*“Güzel günler sana gelmez,
sen **ona** yürüyeceksin.”*

Mevlana

Bu çalışma, Koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle Ankara’da sokağa çıkma yasağının yaşandığı bir dönemde, 10.Mart – 15.Mayıs tarihlerinde evde, kısıtlı koşullarda yapılmıştır. Bu çalışmada bana destek veren ve katkı sağlayan değerli dostlarıma teşekkür ederim.

Mehmet ÇAĞLAR